



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันในหมู่ผู้ที่ศึกษาวิชารัฐศาสตร์ว่า ระบบการเมืองใดก็ตามจะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ หากคนส่วนใหญ่ในชุมชนการเมืองนั้นให้การสนับสนุน และมีพฤติกรรมทางการเมืองไปในแนวทางซึ่งจรรโลงรักษาระบบการเมืองนั้นไว้ ในทางตรงกันข้ามหากประชาชนในชุมชนการเมืองส่วนใหญ่ไม่ให้การสนับสนุนระบบการเมือง เสถียรภาพของระบบการเมืองนั้นก็ไม้อาจมีขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่ไม่สนับสนุนระบบการเมืองนั้น นอกจากจะไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานของระบบแล้ว อาจมีบางส่วนที่ต่อต้านหรือขัดขวางการดำเนินงานของระบบด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการประท้วงในรูปแบบต่าง ๆ หรืออาจพยายามใช้กำลังเข้าโค่นล้มระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ก็เป็นได้ ดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วในประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789) จีน (ค.ศ. 1949) และรัสเซีย (ค.ศ. 1917)

การศึกษาของนักรัฐศาสตร์บางท่านพบว่า การสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้นมีสาเหตุส่วนหนึ่งจากความพอใจในผลผลิต(outputs) ของระบบการเมืองนั้น¹ เช่น พอใจกฎหมายซึ่งหน่วยงานนิติบัญญัติของระบบการเมืองนั้นเป็นผู้ออก ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายฉบับนั้นทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น หรือพอใจที่ข้อเสนอแนะ หรือข้อร้องเรียนที่ตนเองเสนอได้รับการพิจารณา หรือดำเนินการแก้ไขในทางที่ทำให้ความเดือดร้อนของตน หรือของชุมชนของตนบรรเทาเบาบางลงไปหรือหมดไปได้ ความพอใจผลการดำเนินงานของระบบการเมือง มีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจต่อระบบการเมืองนั้น อันเป็นสาเหตุของการสนับสนุนและพยายามรักษาให้ระบบการเมืองนั้นดำรงอยู่ได้ และกระทำหน้าที่ของระบบไปได้ด้วยดี

¹David Easton, A System Analysis of Political Life (New York : John Wiley & Sons, 1965), p. 273.

ในทางตรงกันข้าม หากประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าระบบการเมืองของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ไม่เคยอำนวยความสะดวกอันใดแก่ตน หรือระบบการเมืองนั้นมีส่วนทำให้ตนเดือดร้อน เช่น เรียกเก็บภาษีในอัตราสูงโดยไม่นำเงินรายได้จากภาษีมายกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ตนเลือกเข้าไปในสภา ซึ่งหวังว่าจะช่วยแก้ไขปัญหา ความทุกข์ยากเดือดร้อนของตน หรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ กลับไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่หวังเอาไว้ ได้รับแต่ข่าวว่าไปหาประโยชน์หรือ "เข้าไปโกงกิน" เป็นต้น ความรู้สึกดังกล่าว เป็นรากฐานแห่งความรู้สึกไม่พอใจระบบการเมือง ซึ่งอาจเป็นความไม่พอใจเพียงบางส่วนของระบบการเมือง หรือไม่พอใจระบบการเมืองโดยรวม ความไม่พอใจระบบการเมืองนี้เอง เป็นจุดกำเนิดอันหนึ่งของความรู้สึก "ไม่ไว้วางใจทางการเมือง"² (political cynicism) หรือเป็นความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง (political trust) ในระดับต่ำ ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมือง ในทางต่อต้านระบบการเมือง หรือในทางไม่แยแสต่อระบบการเมือง (political alienation) เช่น อาจเป็นไปในรูปของเดินขบวนประท้วงการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมที่จะช่วยจรรโลงระบบการเมือง หรือวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองไปในทางเสียหาย รวมถึงการออกไปต่อสู้อันระบบ เพื่อล้มล้างระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูงที่สุดในแง่ลบต่อระบบการเมือง

นักรัฐศาสตร์บางท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองพบว่า ลำพังแต่ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองหรือไม่ไว้วางใจทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองได้โดยเอกเทศ รูปแบบและระดับของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นประการใดนั้น อีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ "ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง"

²Arthur H. Miller, "Political Issue and Trust in Government 1964-1970," American Political Science Review Vol.68, No.3 (1971), p. 952.

(political efficacy) ด้วยความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง คือ ความรู้สึกของประชาชนในประชาคมการเมือง ว่าการกระทำของตนสามารถมีผลต่อเหตุการณ์ทางการเมือง เป็นความเชื่อของบุคคลว่าเขาสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสังคมไปในแนวทางที่เขาปรารถนาได้³ ดังนั้นหากประชาชนมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงเพียงใด ประชาชนผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเพียงนั้น ในทางตรงกันข้าม หากประชาชนมีความรู้สึกว่าตนมีประสิทธิภาพทางการเมืองต่ำ ประชาชนกลุ่มนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือหากจะมีส่วนร่วมอยู่บ้างก็ในระดับต่ำ

จะเห็นได้ว่าความรู้สึกทั้งสองอย่าง คือ "ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง" และ "ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง" มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อความรู้สึกทั้งสองอย่างมาประสานกันในระดับต่าง ๆ จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มากมายซึ่งจะได้อภิปรายให้รายละเอียดอีกซึ่งในบทต่อไป

ในกรณีของประเทศไทยได้มีการพยายามนำเอากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตก มาใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 นับเป็นเวลากว่ากึ่งศตวรรษ แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ระบบการเมืองของไทย ต้องเผชิญกับอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานของระบบตลอดมา ส่วนใหญ่เกิดจากคณะทหารบางกลุ่มในอดีตพยายามทำรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนตัวผู้ปกครอง และบางครั้งาก็สถาปนาระบบเผด็จการทหารขึ้น เป็นระยะ ๆ อาจพิจารณาในเบื้องต้น ถึงสาเหตุของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มทหารดังกล่าวได้ว่าทหารเป็นกลุ่มพลังในสังคม ที่มีการจัดระเบียบองค์กรที่เข้มแข็งและมีวินัย นอกจากนั้นยัง

³Kenneth Prewitt, "Political Efficacy" in David L. Sills (ed.), International Encyclopedia of the Social Sciences Vol.14 (New York : Macmillan and Free Press, 1968). อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุกดีพันธ์ุ การเมืองของเด็ก (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526) หน้า 45.

ครอบครองทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญหลายประการ เช่น สถานีวิจัย สถานีโทรทัศน์ ซึ่ง
 เหตุนี้บางส่วนทำให้เกิดความรู้สึกว่ากลุ่มตนมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง ที่จะเข้าไป
 มีส่วนกำหนดทิศทางในทางการเมือง ประกอบกับทหารโดยทั่วไป ได้รับการกล่อมเกลามาทาง
 สังคม (socialization) ให้นิยมความเด็ดขาดในการตัดสินใจ ไม่ชอบการโต้แย้งแสดง
 เหตุผล ดังนั้น จึงไม่ชอบระบบการเมืองที่ต้องมีกระบวนการที่ยุ่งยาก และมีการแสดง
 ความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เช่น ในการปกครองประชาธิปไตย ทหารบางกลุ่มในอดีต
 เห็นว่าประชาธิปไตยในรูปแบบตะวันตก ไม่ใช่วิถีที่นำไปสู่ความเจริญของสังคมไทย จึง
 ไม่มีความศรัทธา นอกจากนั้นผู้นำทางทหารของไทยในอดีตบางคนในอดีตยังมีความเห็นว่า
 ประชาธิปไตยจะนำชาติไปสู่ความหายนะได้⁴ ซึ่งก็เป็นรูปแบบหนึ่งของความรู้สึกไม่ไว้วาง
 ใจทางการเมืองนั่นเอง

นอกจากทหารบางกลุ่มในอดีตแล้ว ยังมีกลุ่มการเมืองที่พยายามจะเปลี่ยนแปลง
 ระบบการปกครองของไทยที่เป็นอยู่ให้เป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ได้แก่ พรรคคอม-
 มิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ดังจะเห็นได้ว่า ช่วงเวลา หลังการประชุม สมัชชาครั้งที่
 ที่ 2 ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2495 เป็นต้นมา ความเข้มข้นของ
 ปฏิบัติการเพื่อพยายามล้มล้างรัฐบาลและระบอบการปกครองของไทยเริ่มเพิ่มพูนขึ้น จนถึง
 วันที่ 21 ตุลาคม 2510 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติในขณะนั้น ได้มีคำสั่ง
 ให้จับกุมกวาดล้างคอมมิวนิสต์ในเมืองจำนวน 108 คน คณะกรรมการกลางได้ยื่นนำสมาชิก
 และผู้นิยมพรรคคอมมิวนิสต์ให้หลบหนีไปจัดตั้งฐานกำลังในป่า เพื่อเตรียมยุทธวิธีล้มล้าง
 ระบอบการปกครองขณะนั้น แล้วสถาปนากองการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ขึ้นใน
 ประเทศไทย

นอกเหนือจากนั้น พคท. ได้เร่งปลุกระดมมวลชนเพื่อสร้างเงื่อนไขในการทำ
 สงครามยึดเยื่อต่อไป นับแต่ต้นมาพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยจึงเริ่มติดอาวุธ มีกอง

⁴ คำให้สัมภาษณ์ของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2501 ว่า
 ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้สภาไม่มีอำนาจควบคุมรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตยตะวันตก
 เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยตะวันตก เป็นสาเหตุให้ฝ่ายค้านหาเรื่องวิพากษ์
 วิจารณ์รัฐบาลจนบริหารราชการแผ่นดินไม่สะดวก คูใน สยามรัฐ, 10 กรกฎาคม 2501.

กำลังในป่า เพื่อปลูกระดุมवलชน และให้การศึกษาอบรมด้านการทหารแก่สมาชิก แต่ยังคงพยายามหลีกเลี่ยงการปะทะกับกองกำลังของฝ่ายรัฐบาล เพราะพรรคคอมมิวนิสต์ต้องการพัฒนาหน่วยต่อสู้ติดอาวุธของตนไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีมุ้งที่จะยึดพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครพนม และสกลนคร เพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นในการปฏิบัติงาน จนถึงกับตั้งเขตป่าพิเศษประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น เพื่ออ่านวยงานในภาคนี้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลในขณะนั้น ได้ดำเนินการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์กรจัดตั้งของพรรคฯ อย่างมากมาย โดยเฉพาะการปะทะกับกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลครั้งแรก เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2508 ที่บ้านนาบัว ตำบลเรณูนคร อ. พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม) นับเป็นการผลักดันให้ พลท. จำเป็นต้องมีมติให้ดำเนินการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธโดยประกาศจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธอย่างเป็นทางการเป็นหลักเป็นฐานขึ้นโดยใช้ชื่อว่า "พลพรรคประชาชนต่อต้านสหรัฐอเมริกาแห่งประเทศไทย" มีตัวย่อว่า ปตอ. ที่ภูกะเสด ตำบลโพนทอง อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2508 ทั้ง ๆ ที่ยังไม่สามารถยึดพื้นที่เพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นในการปฏิบัติงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลา 5 ปี หลังจากการปะทะครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2508 พลท. กล่าวอ้างว่า พรรคฯ ได้ดำเนินการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธใน 133 อำเภอของ 34 จังหวัด (จากจำนวนอำเภอทั้งสิ้นในขณะนั้น 510 อำเภอ ของ 71 จังหวัด) พรรคฯ อ้างว่าในระยะเวลา 4 ปีหลังจากการปะทะเมื่อ พ.ศ. 2508 กองกำลังของพรรคได้ปะทะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลถึง 2,000 ครั้ง และทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลตายและบาดเจ็บถึง 4,300 คน พลท.⁵ ได้ขยายการจัดตั้งหน่วยติดอาวุธขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งประกาศจัดตั้ง "กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย" หรือใช้ตัวย่อว่า ทปท. เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2512 มีพลพรรคประมาณ 1,200 คน ทั่วประเทศ ในเดือนกันยายน 2512 รัฐบาลได้ประกาศให้อำเภอต่าง ๆ ใน 34 จังหวัด เป็นเขตที่มีการก่อการร้ายแทรกซึม

⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคนอื่น ๆ, จากป่าสู่เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519 (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2529), หน้า 11.

นอกจากการใช้กำลังอาวุธในการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลแล้ว พคท. ยังได้ดำเนินการปลุกระดมประชาชนในชนบท โดยเฉพาะในภาคอีสาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ ชาวนาที่ยากจนโดยพยายามเชื่อมโยงความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน เข้ากับความบกพร่องของระบบการเมืองเพื่อให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ เกลียดชังเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล รัฐบาล และระบอบการปกครองที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ปิดล้อมหมู่บ้าน แล้วบังคับให้ชาวบ้านมาชุมนุมฟังคำโฆษณาชวนเชื่อ วิธีนี้ พคท. ใช้ประมาณกลางปี 2509 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะสภาพของหมู่บ้านซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และภูมิประเทศซึ่งอำนวยให้มากกว่าหมู่บ้านในภาคอื่น ๆ นอกจากนั้น ยังใช้วิธีการโฆษณา ด้านกว้าง โดยใช้กำลัง 5 - 6 คน เดินทางไปเรื่อย ๆ เมื่อพบชาวบ้านตามไร่นาตามป่าเขา ก็จะเข้าไปทักทายปราศรัย บางทีก็ช่วยชาวบ้านทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ พร้อมกับโฆษณาอุดมการณ์และนโยบาย ประกอบกับการใช้จดหมาย ใบปลิว หรือโปสเตอร์ปิดเอาไว้อตามหมู่บ้าน ใช้วิทยุกระจายเสียงของพรรค คือ สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย ใช้หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ รายคาบ รายเดือน รวมทั้งหนังสือทอล์กแก๊ตบุ๊ก เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อ ชี้แนะและให้การศึกษอบรม เพื่อให้ประชาชนลดความไว้วางใจในตัว "ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง" (political authority) เช่น นักการเมือง ข้าราชการ คณะรัฐบาล และลดระดับความไว้วางใจต่อระบอบการปกครอง (political regime) ในขณะเดียวกัน ก็พยายามสร้างศรัทธาต่อระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความไว้วางใจต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบหลังนี้ในการปลุกระดมมวลชน พคท. ตั้งเป้าหมายในขั้นแรกที่เยาวชนคนหนุ่มสาว อายุระหว่าง 16 - 30 ปี และผู้นำในหมู่บ้านหรือผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะ พคท. วิเคราะห์แล้วเห็นว่า เยาวชนมักมีความรู้สึกดิ้นรนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น มากกว่าคนที่มีอายุมาก ทำให้ง่ายต่อการปลุกระดม (mobilization) นอกจากนั้นเยาวชนยังมีความกล้าที่จะเสี่ยงภัย และมีกำลังกาย กำลังความคิดที่จะต่อสู้ไปอีกนาน ส่วนผู้นำในหมู่บ้านก็เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ หากทำให้ยอมรับความคิดของพรรคฯ ได้แล้ว ก็จะเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเผยแพร่ความคิดต่อต้านระบบการเมืองเดิม และสร้างสรรค์ระบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปี พ.ศ. 2516 พคท. กล่าวอ้างว่ามีชุมชนที่เป็นเขตปลดปล่อยแล้วหลายชุมชนในจังหวัดนครพนม กาฬสินธุ์และสกลนคร ปลายปี พ.ศ. 2516 ได้มีการ

คาดคะเนว่ากองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (กองทัพปลดแอก) ทั้งหมด
ในภาคอีสานมีประมาณ 2,400 คน⁶

แนวทางการใช้กำลังเข้าต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล และการปลุกระดมมวลชน ใน
ลักษณะดังกล่าว พทท. เรียกว่าแบบ "อาศัยเสียงปืน ปลุกขวัญมวลชน และการโฆษณามวลชน
ชนด้านกว้าง" ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ผลอย่างมาก ทำให้ พทท. สามารถหนีกองกำลังมวลชนใน
ชนบทให้รอดหน้าไปอย่างกว้างขวาง ในปี 2518 ปรากฏในเอกสารของฝ่ายรัฐบาลว่ามีหมู่บ้าน
บ้านถึง 400 หมู่บ้าน ทั่วทุกภาคของประเทศไทยที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของ พทท.
โดยเด็ดขาด และอีกหลายร้อยหมู่บ้านที่ พทท. กำลังดำเนินการแผ่ขยายอิทธิพลอย่างได้ผล⁷

หมู่บ้านที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของ พทท. อย่างเด็ดขาด หรือที่ฝ่ายรัฐบาล
เรียกว่า "หมู่บ้านสีแดง" นั้นโดยทั่วไปมีลักษณะทางกายภาพ และประสบการณ์ทางประวัติ-
ศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันหลายประการเช่น ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากรัฐบาล และ หรือเจ้า
หน้าที่ของรัฐเป็นเวลานานประชาชนประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนยากจน เนื่องจาก
ผลผลิตการเกษตรมีจำนวนน้อยและขายได้ราคาต่ำ ข้าราชการในพื้นที่บางคนประพฤติตน
ต่อชาวบ้านในลักษณะที่ไม่เอื้อต่อความสัมพันธ์อันดี เช่น ช่มเหลง รังแกตามอำเภอใจ ประ-
พฤติตนในลักษณะเจ้าขุนมูลนาย

หลังเหตุการณ์รุนแรงที่ฝ่ายขวาจัดได้ปฏิบัติการใช้กำลังปราบปรามกวาดล้างนิสิต
นักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พทท. ได้รับสมาชิกใหม่
เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก สมาชิกใหม่ เหล่านี้ส่วนมากเป็นนิสิตนักศึกษา ซึ่งทนต่อสภาพบีบคั้น
ทางการเมืองในขณะนั้นไม่ได้ ในระหว่าง ปี 2520 - 2521 การปฏิบัติการของ พทท.

⁶David Morell and Chai-Anan Samudvanija, Political Conflict in Thailand : Reform, Reaction, Revolution (Cambridge : Oilgeschlage Gunn & Hain, 1981), p. 90.

⁷อาษา เมฆสวรรค์, การปกครองระบอบค้ำบัลหมบ้าน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, 2521), หน้า 119.

อยู่ในระดับขั้นสูงสุดสูงสุด สามารถขยายการปฏิบัติการได้ถึง 52 จังหวัด ในจำนวน 72 จังหวัด ทั่วประเทศ มีการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในเขตพื้นที่ถึง 44 จังหวัด ส่วนที่เหลืออีก 12 จังหวัดนั้น มีลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมือง⁸

แต่แล้วในปี 2524 ภายหลังจากการประชุมสมัชชาพรรค ฯ ครั้งที่ 4 ได้มีสมาชิก พทท. ออกมามอบตัวกับฝ่ายรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้อิทธิพลของ พทท. ในพื้นที่ต่าง ๆ เกือบทุกภูมิภาคลดลงอย่างมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีผู้วิเคราะห์ไว้พอสรุปได้ว่าเกิดจาก สาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

สาเหตุประการที่หนึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกนั้น ได้แก่ สถานการณ์ที่เวียตนาม เข้ารุกรานกัมพูชาในปี พ.ศ. 2521 ทำให้ พทท. ต้องถอนที่มั่นจากเวียตนามและลาว ยัง ผลให้ พทท. ต้องอพยพโรงเรียนฝึกฝนปฏิบัติงาน โรงพยาบาล แหล่งเสบียง ยุทธโศปกรณ์ และค่ายพักพิงในพื้นที่เหล่านั้นด้วย ประกอบกับเส้นทางการสนับสนุนจากจีนโดยผ่านลาวต้อง ถูกตัดขาดลงด้วยเช่นกัน⁹

สาเหตุสำคัญประการที่สองที่ทำให้ พทท. ลดบทบาทและอิทธิพล คือ การที่ปัญญาชนก้าวหน้าและอดีตนักศึกษาที่ลี้ภัยไปอยู่กับ พทท. ในป่าหลังการรัฐประหารนองเลือด 6 ตุลาคม 2519 เกิดความขัดแย้งกับผู้นำ พทท. ในด้านความเชื่อในแนวทางการต่อสู้ โดย นักศึกษาปัญญาชน ได้กล่าวหาผู้นำ พทท. ว่าเดินตามแนวทางของจีนอย่างไม่ลืมหูลืมตา¹⁰

⁸ กนก วงษ์ตระหง่าน, "ยุทธศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง," เอเชียปริทัศน์ 4, 3 (กรกฎาคม-กันยายน, 2526), หน้า 138-139.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

¹⁰ รายละเอียดความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ศึกษาได้จากธิดา ถาวรเศรษฐ์ และเหวง โตจิราการ, ป่าแตก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2528), หน้า 140-160.

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การประกาศใช้คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 ซึ่งเน้นการลดเงื่อนไขสังคมและเปิดโอกาสให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ออกมาร่วมต่อสู้ทางการเมืองในระบบด้วยแนวทางสันติ

หลังจากนักศึกษาปัญญาชนและสมาชิก พคท. จำนวนมากได้ออกจากป่ามาพบกับฝ่ายรัฐบาลนั้น หลายหมู่บ้านของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน ที่เคยเป็นเขตอิทธิพลของ พคท. ในอดีต ก็ไม่มีเหตุการณ์รุนแรง การโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ลดลงจนเกือบไม่เหลือ การลดอิทธิพลของ พคท. ในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นนี้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

ประเด็นที่ต้องการศึกษา ในวิทยานิพนธ์นี้คือในช่วงปี พ.ศ. 2519 - 2524 ซึ่งเป็นปีที่ พคท. เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีการปฏิบัติการทั้งทางทหารและทางการเมืองสูงสุด ชนชั้นนำในหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษา มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง อันได้แก่ ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority) ต่อระบอบการปกครอง (political regime) และต่อประชาคมการเมือง (political community) อย่างไร และมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) อย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาหลังจากปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อิทธิพลของ พคท. ลดลงอย่างมาก อีกทั้งเพราะเหตุใดชนชั้นนำในหมู่บ้านแห่งนี้จึงเกิดความรู้สึกเช่นนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะไม่สนใจว่าผู้เป็นตัวอย่างการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยของการศึกษาจะเป็นฝ่ายของ พคท. หรือไม่ แต่จะพิจารณาในแง่ที่ว่า ชนชั้นนำในหมู่บ้านเหล่านั้นเป็นกลุ่มคนที่เคยได้รับการเรียนรู้ทางการเมือง โดยกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง (socialization) ทั้งจากปฏิบัติการปลุกระดมจากฝ่าย พคท. และจากฝ่ายรัฐบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบระดับของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง (political trust) และ ระดับของความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) ของชนชั้นนำในหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ไทยในเชิงเปรียบเทียบระหว่าง 2 ช่วงเวลา ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์หลายคนเชื่อว่า ความรู้สึกทั้งสองประการนี้เมื่อผนวกกันแล้วจะมีส่วนกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในสังคมได้

2. ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่มีส่วนกำหนดระดับของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของประชาชนไทยกลุ่มหนึ่ง

3. อาจนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ไปช่วยในการอธิบาย และทำนายพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว และพื้นที่ซึ่งมีลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมคล้ายคลึงกัน ตลอดจนอาจนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายของรัฐต่อพื้นที่ดังกล่าว

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลายแนวด้วยกัน แนวความคิดหลักที่จำเป็นต้องกล่าวถึงค่อนข้างละเอียดได้แก่ "ความไว้วางใจทางการเมือง" (political trust) และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสองแนวความคิด ซึ่งเมื่อมาผนวกกันในสัดส่วนหรือระดับที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ส่วนแนวความคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ คือ "กระบวนการสังคมนิยมทางการเมือง (political socialization) "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" (political participation) "ระบบการเมือง" (political system) นั้น จะกล่าวถึงแต่พอสังเขป เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัยนี้เท่านั้น

ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust)

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาได้ศึกษาแนวความคิดนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เห็นได้จากบทความทางวิชาการรัฐศาสตร์ของนักรัฐศาสตร์ในคริสต์ทศวรรษ 1970 ได้มีการศึกษาถึงความรู้สึกไว้วางใจ

ไว้วางใจทางการเมืองอย่างกว้างขวาง มีทัศนคติ และได้ข้อสรุปจากการศึกษาถึงเรื่องนี้ แตกต่างกันไปสุดแล้วแต่แง่มุมที่แต่ละคนศึกษา ดังต่อไปนี้

อาร์เทอร์ เอช มิลเลอร์¹¹ ได้ให้นิยามของของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองว่าเป็นความโน้มเอียงขั้นพื้นฐานภายในจิตใจของมนุษย์ (basic orientation) ในเชิงความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ (affective) หรือการประเมินค่า (evaluative) ต่อวัตถุหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในเชิงบวกหรือเชิงลบ ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองมีระดับแตกต่างกันไป เริ่มแต่ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองในระดับสูงที่สุดลดหลั่นกันไป จนถึงความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองซึ่งมิลเลอร์ใช้คำว่า cynicism

ความรู้สึกในเชิงลบสูงสุดของความไว้วางใจทางการเมือง (cynicism) นี้ มิลเลอร์เห็นว่าเกิดจากการที่พลเมืองผู้นั้นเชื่อว่ารัฐบาลไม่ทำหน้าที่สร้างผลงาน (output) ออกมาสมกับที่บุคคลผู้นั้นคาดหวังไว้

แซนด้า เคนยอน ชวาทซ์¹² ได้ศึกษาถึงแนวความคิดนี้โดยเน้นศึกษาความรู้สึกไว้วางใจในเชิงลบหรือความไว้วางใจทางการเมืองที่มีระดับต่ำมาก หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ความไม่ไว้วางใจทางการเมือง (cynicism) พบว่าความรู้สึกดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับมาตรฐานด้านพฤติกรรม (prescriptive standard) ภายในจิตใจของบุคคลที่คิดว่าควรจะเป็นหรือน่าจะเป็น เช่น หากบุคคลได้รับรู้ว่ารัฐบาล (ซึ่งเป็น

¹¹Arthur H. Miller, "Political Issue and and Trust in Government 1964-1970," American Political Science Review Vol.68, No.3 (1974), p. 952.

¹²Sandra Kenyon Schwartz, "Patterns of Cynicism: Differential Political Socialization among Adolescents" in David Schwartz and Sandra R. Schwartz (eds.), New Direction in Political Socialization (New York : Free Press, 1957), pp. 188-202.

องค์ประกอบส่วนหนึ่งของระบบการเมือง) มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรม ไม่กระทำตามมาตรฐาน ที่ตนคิดว่าควรจะทำ บุคคลนั้นก็เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลนั้น สำหรับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำที่สุดตามความเข้าใจของ ชวาห์ซ นั้นกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นความรู้สึกสงสัย ไม่ไว้วางใจ อย่างลึกซึ้งต่อการกระทำและแรงจูงใจของผู้อื่น

โรเบิร์ต อี เลน¹³ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง สรุปความได้ว่ามีความสัมพันธ์กัน ระหว่างบุคลิกภาพด้านจิตใจกับความไว้วางใจทางการเมือง กล่าวคือ เขาพบว่าบุคคลที่มีพื้นฐานทางจิตใจไว้วางใจต่อบุคคลอื่นยาก ก็มีแนวโน้มที่จะไม่ไว้วางใจต่อผู้มีอำนาจซึ่งได้แก่ รัฐบาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลยากเช่นกัน

โรเบิร์ต เอ. ดัลห์¹⁴ ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองในแง่พฤติกรรมทางการเมืองซึ่งเกิดจากระดับที่แตกต่างกันของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง พอสรุปได้ว่า ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง เป็นความรู้สึกโน้มเอียงในจิตใจของบุคคล (orientation) อย่างหนึ่งต่อระบบการเมือง ซึ่งดัลห์ถือว่า เป็นแง่มุมหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ดัลห์ ยังพบอีกว่า หากพลเมืองของชุมชนการเมืองใด มีความโน้มเอียงไปในทางที่นิยมชมชอบต่อระบบการเมือง จะมีผลให้พลเมืองจงรักภักดี (allegiance) ต่อระบบการเมืองนั้น และหากพลเมืองในชุมชนการเมืองใดมีทัศนคติ ความรู้สึก และมีการประเมินค่าต่อระบบการเมืองในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นกลาง ๆ (neutral) หรือเฉย ๆ แล้ว พลเมืองในชุมชนการเมืองนั้น จะวางตัวอยู่ต่างหากจากการเมือง (detachment) หรือ เพิกเฉยต่อการเมือง (apathy) แต่หากพลเมืองมีทัศนคติด้านความรู้สึก และประเมินค่าระบบการเมืองในทางที่ไม่ดี หรือไม่นิยมชมชอบ (unfavourable) แล้วพล

¹³Robert E. Lane, Political Man (Gleucoc : Free Press, 1959) p. 164.

¹⁴Robert A. Dahl, A Political Opposition in western Democracies (New Haven, Conn : Yale University Press, 1966), p. 353.

เมืองของชุมชนนั้น ก็มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมทางการเมืองไปในรูปแบบเรียกว่า การตีตัวออกห่างจากการเมือง (political alienation)

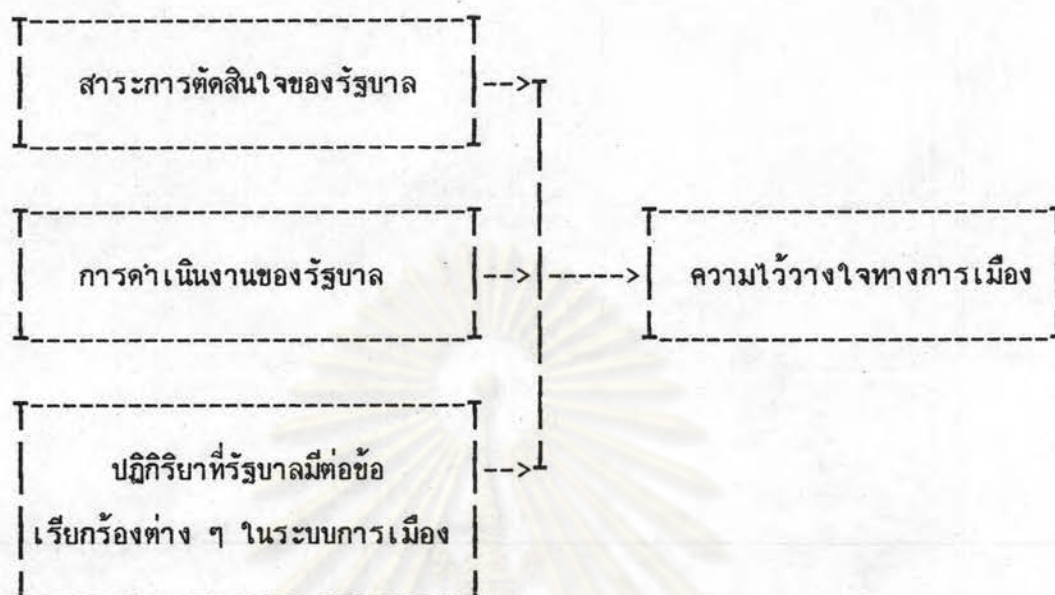
วิเวียน ฮาร์ท¹⁵ ได้แสดงทัศนะของเขาเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองระดับต่ำมาก หรือไม่ไว้วางใจทางการเมือง (political distrust) ว่าเป็นความรู้สึกที่พลเมืองมีการประเมินค่าในทางลบ (unfavourable evaluation) ต่อกระบวนการทางการเมืองในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่ง ฮาร์ท เชื่อว่า ความรู้สึกดังกล่าวมีสาเหตุเกิดจากความรู้สึกของบุคคลว่าการปฏิบัติงานตามที่เป็นจริง (actual operation) ของระบบการเมือง ขัดแย้งกับเกณฑ์มาตรฐานของสังคมประชาธิปไตย

แกมสัน¹⁶ ให้ความสำคัญกับปัจจัยแวดล้อมด้านการเมืองว่ามีส่วนก่อให้เกิดความไว้วางใจทางการเมืองเขาเห็นว่า เนื้อหาสาระของการตัดสินใจของรัฐบาลและปฏิกิริยาที่รัฐบาลมีต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ในระบบการเมือง ซึ่งถือเป็นผลผลิตของระบบการเมือง (outputs of the political system) นั้น จะเป็นที่มาของความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมือง (ดังรูปที่ 1.1)

จากทัศนะของนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องความไว้วางใจทางการเมือง ที่ได้ยกมาแสดงข้างต้น จะเห็นว่าทุกคนมีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของแนวความคิดนี้คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็ในรายละเอียดหรือแง่มุมในการศึกษาเท่านั้น สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ประมวลเนื้อหาสาระของส่วนที่มีนัยสำคัญเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ยกมากล่าวข้างต้น เพื่อใช้เป็นนิยามคำว่า ความไว้วางใจทางการเมืองในการศึกษาครั้งนี้

¹⁵Vivien Hart, Distrust and Democracy (London : Cambridge University Press, 1978), p. 2.

¹⁶William A. Gamson, Power and Discontent (Homewood, Illinois : Dorsey, 1968) p. 51.



รูปที่ 1.1 แผนภาพแสดงกำเนิดของความไว้วางใจทางการเมือง
ตามแนวความคิดของ William A. Gamson

ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)

ความไว้วางใจทางการเมืองคือความรู้สึกไว้วางใจในจิตใจของบุคคล ในแง่ทัศนคติ และการประเมินค่า ที่บุคคลมีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมือง ว่าองค์ประกอบแต่ละส่วนนั้น ทำหน้าที่ของตนได้ดีหรือไม่ดีชอบธรรมหรือไม่เพียงใด โดยนำเอาการปฏิบัติหน้าที่หรือผลงานของส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ไปเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ซึ่งบุคคลผู้นั้นคิดว่าน่าจะเป็น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวมีที่มาจาก การกล่อมเกลางานการเมืองธรรมดาของบุคคล หากเห็นว่าปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องเป็นธรรมก็จะเกิดความพอใจ และให้ความไว้วางใจต่อองค์ประกอบของระบบการเมืองนั้น ๆ ในทางตรงข้าม หากเห็นว่าองค์ประกอบของระบบการเมืองส่วนใด ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้ในจิตใจ

ก็จะเกิดความไม่พอใจ และตามมาด้วยความไม่ไว้วางใจต่อองค์ประกอบของระบบการเมืองส่วนนั้น

ความไว้วางใจทางการเมือง เป็นความรู้สึกในจิตใจ ดังนั้น จึงมีระดับของความไว้วางใจตั้งแต่ไว้วางใจอย่างมาก เรื่อยลงมาผ่านความรู้สึกเฉย ลงมาเป็นความรู้สึกไว้วางใจระดับต่ำสุดซึ่งนักวิชาการหลายท่านเรียกว่า ความไม่ไว้วางใจทางการเมือง (political distrust) หรือความหวาดระแวงทางการเมือง (political cynicism)

เนื่องจากระบบการเมืองสามารถจำแนกองค์ประกอบได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนั้น ความไว้วางใจของบุคคลต่อระบบการเมือง จึงแยกพิจารณาเป็นการไว้วางใจต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองในแต่ละส่วน ได้แก่ ความไว้วางใจต่อ

1. ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority)
2. ระบบการปกครอง (political regime)
3. ประชาคมการเมือง (political community)

บุคคลใดก็ตาม อาจมีความไว้วางใจทางการเมือง ในระดับสูงต่อส่วนหนึ่งของระบบการเมือง แต่มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำ ต่ออีกส่วนหนึ่งก็เป็นได้ เช่น บุคคลอาจมีความรู้สึกไว้วางใจในระดับต่ำต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองคือ อาจไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลนายกรัฐมนตรีหรือระบอบราชการ แต่ก็อาจยังเลื่อมใสศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว ความรู้สึกไว้วางใจต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบมักจะนำไปสู่ความรู้สึกไว้วางใจในเชิงเดียวกัน ต่อส่วนอื่นของระบบการเมืองด้วย

บุคคลที่มีความไว้วางใจทางการเมืองเชื่อว่า การกระทำของรัฐบาลจะทำให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้น การเมืองไม่ใช่เรื่องสกปรกเสียทั้งหมด ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐบาล ก็ทำงานเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชาส่วนใหญ่ แต่บุคคลที่มีความไว้วางใจการเมืองในระดับต่ำสุด ซึ่งบางทีเรียกความหวาดระแวงทางการเมือง (political cyni-

cism) มีแนวโน้มจะรู้สึกว่าการเมืองเป็นคู่ที่มีเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงประชาชนอยู่เสมอ รู้สึกว่าผู้นำของประเทศมักเป็นคนคดโกง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม¹⁷

ความสำคัญของความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบบการเมือง

ความไว้วางใจทางการเมืองมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ ความเสื่อมโทรมหรือการแตกสลายของ องค์ประกอบบางส่วนของระบบการเมืองหรือของระบบการเมืองทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจาก ความรู้สึกดังกล่าว เป็นรากฐานของการสนับสนุน (support) การดำเนินงานของระบบการเมือง อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะหล่อเลี้ยงระบบการเมืองให้ดำรงอยู่ได้ เมื่อใดที่ความไว้วางใจทางการเมืองลดระดับลง อันอาจเกิดระบบไม่สามารถสนองความต้องการ หรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนการเมืองนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะทำให้ระบบการเมืองนั้น เกิดความเครียด (stress) ซึ่งเป็นสิ่งที่อันตรายต่อการดำรงอยู่ของระบบการเมือง ระบบการเมืองนั้นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อดึงดูดความไว้วางใจของพลเมืองให้กลับคืนมา การปรับตัวของระบบการเมืองนั้น อาจทำในรูปการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร ที่มีคุณค่าในสังคมเสียใหม่ หรือปรับสถาบันภายในในระบบการเมืองเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสนองตอบความต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนการเมืองนั้น ๆ ถ้าระบบการเมืองนั้นมีความสามารถในการปรับตัว ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม จนสามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่หากระบบการเมืองหรือสถาบันในระบบการเมืองนั้นไม่สามารถปรับตัวได้ดีพอ ก็อาจเกิดความขัดแย้งในสังคม ซึ่งอาจสูญเสียความเป็นระเบียบในชุมชนการเมืองได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าระดับความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังนั้นเราจึงอาจใช้ระดับความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรตัวหนึ่งในการวัด หรือประเมินความเข้มข้นของความขัดแย้ง และความตึงเครียดในสังคม

¹⁷ พรศักดิ์ ค่องแก้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์, การเมืองของเด็ก (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 51.

นักรัฐศาสตร์บางคน¹⁸ เห็นว่าระดับความไว้วางใจทางการเมือง จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดวิถีการ และนโยบายของผู้นำทางการเมือง ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองเมืองสามารถนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาให้ ประชาชนยอมรับ โดยอาศัยพื้นฐานแห่งความไว้วางใจของประชาชน และถ้าประสบความสำเร็จก็จะยิ่งเพิ่มความสนับสนุนและความไว้วางใจทางการเมืองมากขึ้น แต่หากความไว้วางใจทางการเมืองมีระดับต่ำหรือมีแนวโน้มลดลง ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองก็จะประสบความสำเร็จยากลำบากในการนำเอาสิ่งใหม่ๆ เข้ามาดำเนินการและทำการปกครองได้ยากลำบากยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ได้ยากลำบากขึ้นนั่นเอง

ความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ในขั้นแรกจะขอยกเอาข้อสรุป หรือทัศนะที่นักวิชาการเหล่านั้นได้เสนอไว้เสียก่อน แล้วจึงค่อยวิเคราะห์แนวความคิดดังกล่าวภายหลัง

เคนเนท พรูวิทท์¹⁹ ได้ให้คำจำกัดความ ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองว่าเป็นความรู้สึกของพลเมืองว่า การกระทำของตนสามารถมีผลต่อเหตุการณ์ทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นความเชื่อของบุคคลว่า เขาสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมและเขาสามารถทำให้ผู้ใช้อำนาจทางการเมือง มีพฤติกรรมดังที่ตนปรารถนาได้

¹⁸Gamson, Power and Discontent, pp. 53-54.

¹⁹Kenneth Prewitt, "Political Efficacy" in David L. Sills (ed.) International Encyclopedia of the Social Sciences, Vol.14 (New York : Macmillan and Free Press, 1968). อ้างถึงใน พรศักดิ์ ค่องแก้ว และสายทิพย์ สุคติพันธุ์, การเมืองของเด็ก. (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 45.

เอ. แคมป์เบลล์ จี. กูริน และ คับเบิลยู. มิลเลอร์²⁰ อธิบายว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลสามารถมีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมือง และความรู้สึกว่า พลเมืองแต่ละคนสามารถมีบทบาทในการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม

เดวิด อีสตัน และ แจ็ค เคนนี่²¹ วิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบของความ รู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ว่าประกอบด้วยความรู้สึกว่าตนเองมีศักยภาพทางการเมือง (political potential) ความคิดว่าตนเองมีความสามารถที่จะเข้าใจการทำงานของรัฐบาล มีความสามารถที่จะหาช่องทางที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อรัฐบาลได้และความรู้สึกไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา หรือไม่ยอมรับสภาพของการเป็นฝ่ายถูกปกครองแต่ฝ่ายเดียว

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ สายทิพย์ สุกดีพันธ์²² อธิบายว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองเข้าใจ และสามารถมีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางด้านการเมืองการปกครอง เป็นความรู้สึกของพลเมืองว่า การเมืองปกครองเป็นสิ่งที่ตนเองสามารถอาศัยเป็นเครื่องมือ ให้ทำตามคำแนะนำหรือความต้องการของตน และเน้นว่าความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง เป็นเพียงความรู้สึก หรือความเชื่อของบุคคล ซึ่งในทางเป็นจริงบุคคลนั้น อาจมีความสามารถตามที่ตนมีความรู้สึก หรือเชื่อนั้นหรือไม่ก็ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁰A. Campbell, G. Gurin and W. E. Miller, The Voter Decides (Evanston : Row & Peterson, 1954), p. 187.

²¹David Easton and Jack Dennis, The Child's Acquisition of Regime Norms : Political Efficacy, The American Political Science Review Vol.6 No.1 (March 1967), p. 36.

²²พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุกดีพันธ์, การเมืองของเด็ก, หน้า 44.

จะเห็นว่านักวิชาการ ทุกคนมีบทสรุปและทัศนะที่ตรงกันคือความรู้สึกมีประสิทธิ-
 ภาพทางการเมือง เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
 ทางการเมือง ไปในแนวทางที่ตนเองปรารถนาได้ เช่น บุคคลคนหนึ่ง เชื่อว่าตนเอง
 รู้จักกับผู้มีอิทธิพลในวงการรัฐบาลตั้งนั้น หากตนเสนอความเห็นต่อรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาล
 ดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว รัฐบาลจะต้องรับฟังและปฏิบัติตามซึ่งในความเป็นจริง
 แล้ว รัฐบาลจะฟังหรือไม่ฟังจะทำตามหรือไม่ทำตามก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อีกตัวอย่างหนึ่ง
 บุคคลใดไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงานของรัฐบาล และเชื่อว่าหากคนรวมกลุ่มกันคัดค้าน
 มาก ๆ รัฐบาลจะต้องปฏิบัติตาม หรือถ้าไม่ปฏิบัติตามรัฐบาลนั้นจะอยู่ไม่ได้ ซึ่งในความเป็น
 จริงบุคคลผู้นั้นจะมีความสามารถ ตามที่ตนคิดหรือไม่ก็ได้ หากบุคคลผู้นั้นเชื่อว่าตนเองจะ
 สามารถผลักดัน หรือมีอิทธิพลทางการเมืองดังที่ยกตัวอย่างได้ก็ถือว่า เขาเป็นผู้มีความรู้สึกมี
 ประสิทธิภาพทางการเมืองสูง ความรู้สึกดังกล่าวมีระดับความเข้มข้นแตกต่างกันตั้งแต่
 ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองที่มีระดับสูง คือ เชื่อมั่นอย่างสูงว่าตนเองสามารถ
 ผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง ไปในแนวทางที่ตนเองต้องการ และระดับที่ต่ำ
 ลงมาเรื่อยๆ จนถึงความรู้สึกที่ว่า ตนไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการใน
 กระบวนการตัดสินใจของระบบการเมือง และไม่สามารถมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย
 สาธารณะได้เลย ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งถือว่าเป็นความรู้สึกมีประสิทธิ-
 ภาพทางการเมืองในระดับที่ต่ำสุด หากบุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถทางการเมือง
 เมือง (political competence) ก็เรียกได้ว่าเป็นผู้มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง
 เมือง (political efficacy) คือ เป็นผู้ที่สำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน
 เอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวัดความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองนั้น ในสังคมตะวันตกมักให้ความสำคัญ
 สำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ในระบบ
 การเมืองของไทย ซึ่งการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในชนบท มิได้เกิดจากความสำนึก
 ทางการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง หากแต่เกิดจากการระดมทางการเมืองเป็นส่วน
 ใหญ่ ดังนั้น จึงต้องพยายามพิจารณาหาพฤติกรรมทางการเมืองอื่น ๆ เป็นเครื่องชี้วัดแทน
 เช่น ดูจากความมั่นใจของผู้ที่ได้เสนอความคิดเห็น หรือยื่นข้อเรียกร้องทั้งทางตรงและทาง

อ้อมต่อรัฐบาล ว่าเขามีความมั่นใจว่าจะได้รับการรับฟัง และสนองตอบข้อเรียกร้องจาก รัฐบาลมากน้อยเพียงไร หากมั่นใจมากก็แสดงถึงการมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง สูง (ทั้ง ๆ ที่ตามความจริงรัฐบาลอาจไม่ตอบสนองตามที่เขาคาดหวังไว้ก็ได้)

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทาง การเมือง

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการหลายท่าน ยืนยันว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับมีส่วนร่วมทาง การเมือง กล่าวคือ บุคคลที่รู้สึกว่าคุณเองมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง จะมีการเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่รู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองต่ำ²³ และแม้จะมีการ ควบคุมตัวแปรด้านฐานะทาง เศรษฐกิจสังคมเพื่อทำการทดสอบแล้ว ก็ยังพบความสัมพันธ์ใน เชิงบวกระหว่างตัวแปรเช่นเดิม

หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและ รูปแบบหรือลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่าความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเต็มตัว (gladiatorial activity) เช่น การเข้าร่วมกลุ่มทางการเมือง การช่วยหาเสียงเลือกตั้ง การแสดง ออกถึงความรู้สึกเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล โดยการแสดงออกให้ประ จักษ์แก่สาธารณะหรือการเข้าไปสมัครรับเลือกตั้งทางการเมือง ฯลฯ มากกว่าที่จะสนับสนุน อยู่ข้างนอก เช่นการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งเลสเตอร์ มิลแบรท อธิบายว่า อาจเป็นเพราะการเข้ามามีส่วน ร่วมทางการเมืองแบบเต็มตัว ต้องอาศัยความตั้งใจ และ แรงจูงใจมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบสังเกตการณ์อยู่ข้างนอก และยัง

²³Lester Millbrath and M. L. Goal, Political Participa- tion : How and Why People get Involved in Politics (Chicago: Rand McNally, 1977), p. 63.

เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะของการประท้วงทางการเมืองด้วยแล้ว บุคคลนั้นจะต้องมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงมาก²⁴

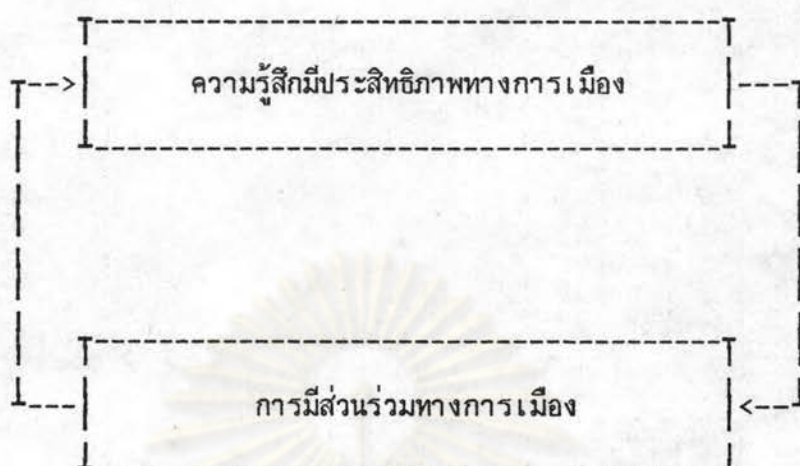
นักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังไม่อาจมีข้อสรุปลงไปได้ว่า ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้ อะไรเป็นเหตุ และอะไรเป็นผล เลสเตอร์ มิลแบรท จึงสรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ถ้าสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอีกสิ่งหนึ่งด้วย²⁵ ส่วน โรเบิร์ต เอ. ดัลล์ เสนอว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะหลอ่เลียงซึ่งกันและกัน คือ เขาเชื่อว่าความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองทำให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็ทำให้คนเกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย²⁶

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดทั้งหมดของนักคิดตะวันตกเหล่านั้น มีลักษณะจำกัดเฉพาะที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งมีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพระบบการเมือง ซึ่งปราศจากการใช้กำลังรุนแรง เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง หรือเพื่อแบ่งแยกการปกครอง ทศนภาพนี้จำกัดอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับระบอบการปกครองที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น ว่าเหมาะสมอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ไว้วางใจต่อพฤติกรรมของนักการเมือง หรือการดำเนินการทางการเมืองบางประการของรัฐบาล สำหรับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน นักวิชาการตะวันตกส่วนใหญ่มีทัศนภาพจำกัด เฉพาะความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองที่ดำรงอยู่

²⁴Ibid., p. 59.

²⁵Ibid.

²⁶Robert A. Dahl, Who Governs? Democracy and Power in an American City (New Haven : Yale University Press, 1961), p. 28.



รูปที่ 1.2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับสิทธิทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวคิดของ Robert A. Dahl

ศูนย์วิทยทรัพยากร

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation)

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากจะศึกษาเน้นหนักเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองแล้ว ยังมีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับแนวความคิดที่เป็นแกนหลักทั้งสอง แนวความคิดนั้นคือ "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" ในฐานะที่ทั้งความไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ต่างก็เป็นรากเหง้าหรือเป็นพื้นฐาน ให้เกิดแรงขับเคลื่อน (drive) ให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ

นักวิชาการตะวันตก ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายท่าน แต่จะขอยกมากล่าวถึง เฉพาะที่สำคัญและกล่าวถึงแนวความคิดนี้อย่างชัดเจน ไมรอน ไวน์เนอร์²⁷ ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึงการปฏิบัติการใด ๆ ของบุคคลที่มุ่งจะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การกระทำดังกล่าวจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจและอาจสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ก็ได้ จากความหมายที่ ไวน์เนอร์ เสนอไว้ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประเด็น คือ

1. ต้องมีการแสดงออก กล่าวคือ มิใช่เป็นเพียงความรู้สึกหรือทัศนคติ
2. ต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปโดยสมัครใจเท่านั้น ดังนั้นการกระทำที่เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่ไม่เป็นไปโดยสมัครใจ เช่น การถูกเกณฑ์ทหาร หรือการเสียภาษีอากร จึงไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. ตามความหมายซึ่งไวน์เนอร์ให้ไว้นี้ ใช้กับระบบการเมืองที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วม ในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้บริหารงานของรัฐบาลในระดับใดระดับหนึ่ง

เฮอเบิร์ต แม็คคอสกี²⁸ ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกัน ในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐบาลกระทำนั้นอาจกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ บุคคลที่ไม่ยุ่งเกี่ยวพัวพันกับกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นผู้เฉย

²⁷Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of Political Process" in Leonard Binder (ed.), Crisis and Sequences in Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1971), pp. 161.

²⁸Herbert McClosky, "Political Participation", International Encyclopedia of the Social Sciences, Vol.12 (1968), p. 252.

เมยต่อการเมือง แม็คคอลลอสกี อธิบายว่า "ความเฉยเมยต่อการเมือง" (apathy) นั้น เป็นสภาวะที่บุคคลหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางการเมือง หรือรู้สึกไม่แยแสต่อกิจกรรมทางการเมือง

ริช และ แอลทอฟฟ์²⁹ ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในแง่ มุมที่กว้างกว่าของแม็คคอลลอสกี และไวน์เนอร์ กล่าวคือ นอกจากเขาจะกำหนดว่าพฤติกรรม ประเภทใดบ้างที่จัดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว เขาได้จัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 10 ระดับ ตามความเข้มข้นของการเข้ามีส่วนร่วม เริ่มจากความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม ทางการเมืองสูงไปหาต่ำ ดังนี้³⁰

ระดับ 1 การเข้าร่วมในรูปของการดำรงตำแหน่งทางด้านการบริหารหรือการเมือง (holding political or administrative office)

ระดับ 2 การเข้าร่วมในรูปของการเสาะแสวงหาตำแหน่งด้านบริหารหรือการเมือง

ระดับ 3 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่กระฉับกระเฉง (active membership) ขององค์กรทางการเมือง (political organization)

ระดับ 4 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉย ๆ (passive membership) ขององค์กรทางการเมือง

ระดับ 5 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์กรทางการเมือง (quasi-political organization)

ระดับ 6 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉย ๆ (passive membership) ขององค์กรที่คล้ายคลึงกับองค์กรทางการเมือง

ระดับ 7 การเข้าร่วมในรูปของการชุมนุมในที่สาธารณะหรือการชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการร่วมเดินขบวนต่าง ๆ (demonstrations)

²⁹Michael Rush and Phillip Althoff, An Introduction to Political Sociology (London: Thomas Nelson and Sons, 1971), p. 16.

³⁰Ibid., pp. 75-76.

ระดับ 8 การเข้าร่วมในรูปของการอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมือง
อย่างไม่เป็นทางการ (informal political discussion)

ระดับ 9 การเข้าร่วมในรูปของการให้ความสนใจทั่ว ๆ ไป ต่อเรื่องราว
ทางการเมือง

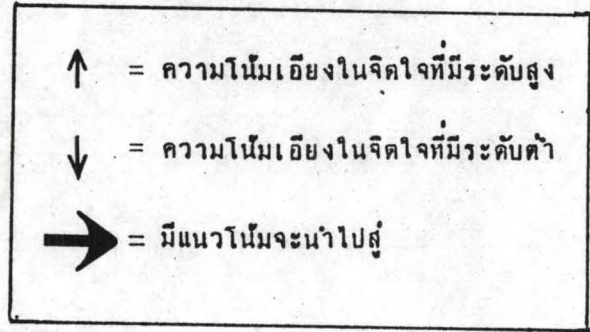
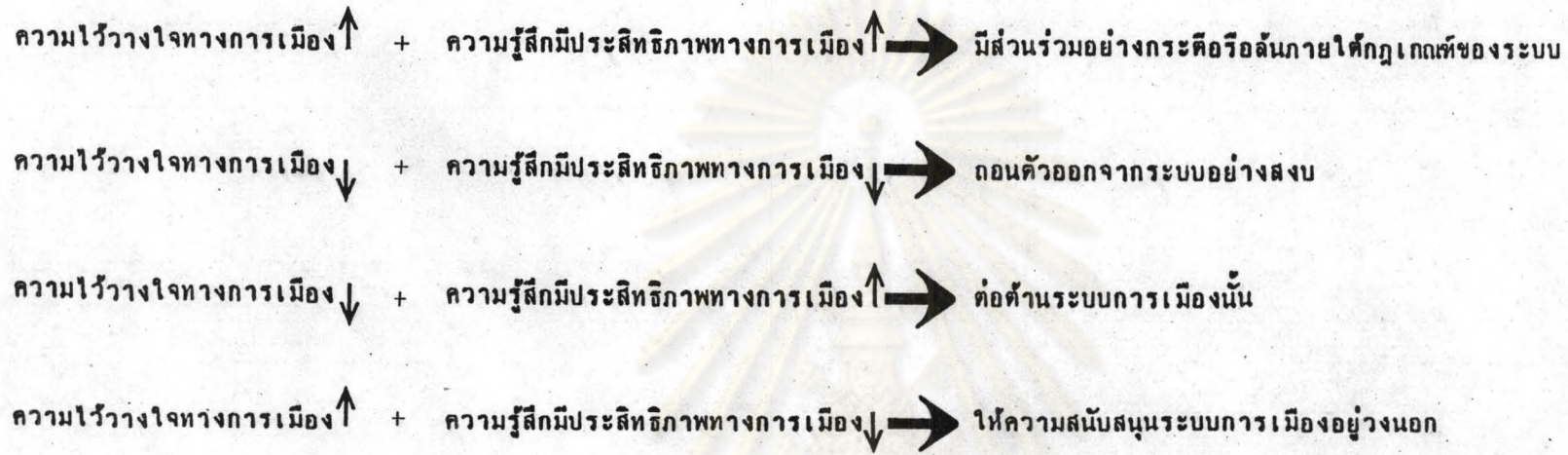
ระดับ 10 การเข้าร่วมในรูปของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting)

ความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพ
ทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เลสเตอร์ มิลแบรท³¹ พบข้อสรุปเบื้องต้น ดังนี้

1. หากบุคคลมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับสูง ในขณะที่ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีระดับสูง แนวโน้มพฤติกรรมทางการเมืองจะออกมาในรูปของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น ภายใต้ทัศนคติของระบบ
2. หากบุคคลมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำ ในขณะที่ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีระดับต่ำ แนวโน้มพฤติกรรมทางการเมือง จะออกมาในรูปของการถอนตัวออกจากระบบการเมือง
3. หากบุคคลมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำ ในขณะที่ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีระดับสูง แนวโน้มพฤติกรรมทางการเมือง จะเป็นไปในรูปของการต่อต้านระบบการเมืองนั้น หรือบางครั้งออกมาต่อต้านระบบ
4. หากบุคคลมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับสูง ในขณะที่ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีระดับต่ำ แนวโน้มพฤติกรรมทางการเมือง จะออกมาในรูปของการให้ความสนใจสนับสนุนระบบการเมืองอยู่วงนอก

³¹Millbrath, Political Participation, p. 69.



รูปที่ 1.3 แผนภาพแสดงสหสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง
 กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามทฤษฎีของ Lester W. Milbrath

กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง (political socialization)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนโลกทัศน์ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองเกิดขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองทั้งสิ้น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองเป็นพิเศษ ในฐานะที่เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีความมีประสิทธิภาพทางการเมือง

นอกจากนี้ทั้ง ๒ ท่านนี้ยังได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการสังคมประกิตในหนังสืออีกเล่มหนึ่งของท่าน ในลักษณะขยายความคำจำกัดความที่ให้ไว้เดิมว่า ในการให้คำจำกัดความ คำว่ากระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง นักรัฐศาสตร์หลายท่านให้คำนิยามความหมายไว้ในแง่มุมที่แตกต่างกัน เช่น กาเบรียล อัลมอนด์ และ จี. บิงแฮม เพาเวล³² มีทัศนะว่ากระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง คือกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน หรือส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองช่วยคงวัฒนธรรมทางการเมืองเดิมไว้ โดยส่งผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³²Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics : A Developmental Approach (Boston : Little, Brown & Co., 1966), p. 64.

ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างรวดเร็วจับพลัด เช่น เกิดการปฏิวัติ กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองก็จะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เคยมีมาก่อนขึ้นมาใหม่ได้³³

เคนเนท พี. แลงตัน³⁴ สรุปอย่างกว้าง ๆ ว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับวิถีทางของการสืบทอดวัฒนธรรมทางการเมืองภายในสังคมหนึ่ง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการของการสืบทอด ที่ดำเนินการผ่านตัวการต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งจะทำให้แต่ละคนได้เรียนรู้ ในอันที่จะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของตนกับการเมืองให้เหมาะสม

ทินันท์ นาคะตะ³⁵ อธิบายว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง โดยทั่วไปเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งกระทำต่อกัน และเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง แต่ในกระบวนการสังคมประกิตทั่วไปนั้น บุคคลจะเรียนรู้ทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ถึงกระนั้นก็ตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลด้วย

³³Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell (eds.), Comparative Politics Today : A World View (Boston : Little, Brown, 1980), p. 36.

³⁴Kenneth P. Langton, Political Socialization (London : Oxford University Press, 1969), pp. 4, 10.

³⁵Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand (Bangkok : Praepittaya, 1957), p. 88.

พรศักดิ์ ห่องแก้ว และ สายทิพย์ สุคติพันธ์³⁶ ให้คำจำกัดความของคำว่า กระบวนการสังคมประภิตทางการเมืองว่า คือ กระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมือง (political orientations) ต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้ (knowledge หรือ cognition) ความเชื่อ (beliefs) ทัศนคติ และความรู้สึก (attitudes and feelings) และค่านิยม (values) ที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อำนาจทางการเมืองและบทบาทต่าง ๆ ในระบบการเมือง กระบวนการสังคมประภิตทางการเมืองนี้ อาจเป็นการผดุงรักษาและส่งทอด (maintain and transmit) หรือการแปลงรูป (fransform) หรือสร้าง (create) ความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้นก็ได้

จะเห็นได้ว่า คำจำกัดความและทัศนะของนักรัฐศาสตร์ เกี่ยวกับกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง ที่ยกมาแสดงข้างต้น มีส่วนร่วมกันหลายประการ ที่แตกต่างกันไปบ้างก็ในประเด็นปลีกย่อยซึ่งมีลักษณะที่เสริมหรือเพิ่มเติมในรายละเอียด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง คือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ หรือความรู้และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับด้านการเมือง จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดโดยผ่านตัวการ (agents) ต่าง ๆ ของสังคม

ตัวการของกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง

(The Agents of Political Socialization)

กระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง จะเกิดขึ้นได้โดยผ่านสถาบันและตัวการ (agent) ต่าง ๆ กัน ตัวการเหล่านี้โดยปกติจะอยู่ห้อมล้อมมนุษย์ เช่น ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อนพ้อง กลุ่มทางศาสนา กลุ่มระเบียบต่าง ๆ กลุ่มทางการเมือง และสื่อ

³⁶พรศักดิ์ ห่องแก้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์, การเมืองของเด็ก, หน้า

มวลชน เป็นต้น ตัวการเหล่านี้ มีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง
หงสัน

ในสังคมเปิดที่มีระบอบการปกครองที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ แต่มีพรรคคอมมิวนิสต์เป็น
พรรคนอกกฎหมาย จะมีตัวการของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง 2 พวกใหญ่ ๆ
ด้วยกัน คือ

1. สถาบันต่าง ๆ ในระบบการเมือง
2. พรรคคอมมิวนิสต์

ในแง่ของประสิทธิภาพของการกล่อมเกลากลางทางการเมืองแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์
ได้เปรียบกว่าตัวการของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองอื่น ๆ ในสังคมทั้งนี้เพราะ
กลไกของพรรค และองค์กรของพรรคจะโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชน กลุ่มเป้าหมายสนับสนุน
สนุนการปฏิบัติ ภายใต้การนำของพรรคฯ พรรคคอมมิวนิสต์จึงทำหน้าที่เป็นองค์กรที่กำหนด
รูปแบบ เนื้อหา และชนากล่อมเกลากลางทางการเมืองแต่เพียงองค์กรเดียว ดังนั้น ความเป็น
ระบบ มีเอกภาพ ของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง จึงมีสูงกว่า กระบวนการ
สังคมประกิตทางการเมืองที่มาจากกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายในระบบ
การเมือง ซึ่งมีอยู่กระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำและบางครั้งก็ขัดแย้งกันเองทั้งในรูปแบบ
ความเข้มข้น และความต่อเนื่อง³⁷

อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่า พรรคคอมมิวนิสต์จะสามารถทำการปลุกระดม
ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้โดยง่าย ทั้งนี้เพราะในกรณีที่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคนอก
กฎหมาย อิสระในการเคลื่อนไหวก็ย่อมมีน้อยตามไปด้วย พรรคจึงต้องระมัดระวังอย่างสูง
ในการจัดตั้งและให้การศึกษาทางการเมือง ในสังคมที่ความคิดแบบดั้งเดิมหยั่งรากลงอีก
พรรคจะประสบกับความยากลำบากเป็นอย่างมากในการหล่อหลอมความคิด ค่านิยม ทัศนคติ
และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และแม้ว่าพรรคมีหลักการที่แน่นอนในการกำหนดประเภท

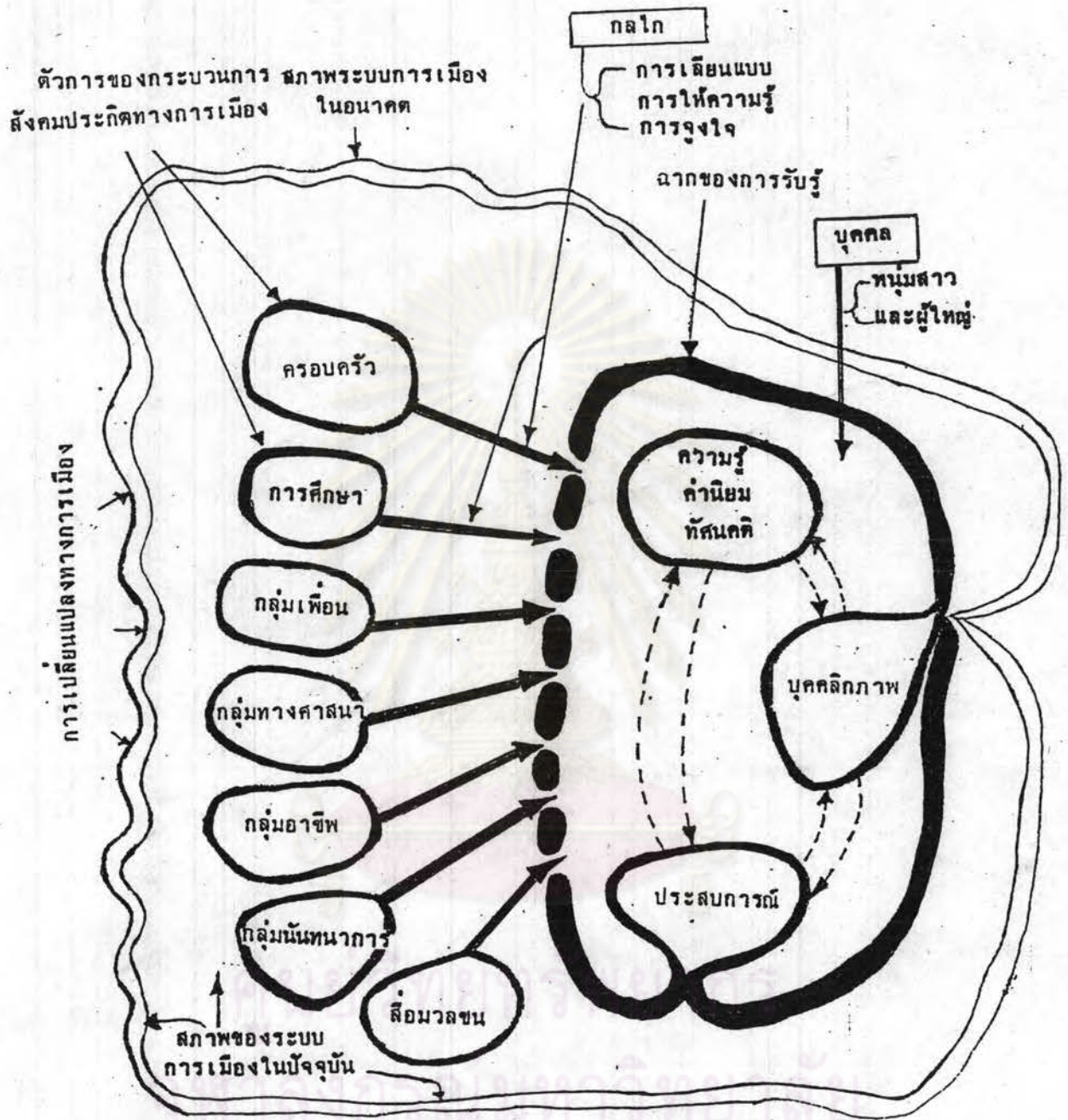
³⁷ ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคนอื่น ๆ, จากป่าสู่เมือง การศึกษาเปลี่ยนแปลงใน
อุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 6.

ของประชาชนโดยแบ่งเป็นชนชั้น และอ้างว่าเข้าใจถึงผลประโยชน์อันแท้จริงของชนชั้นเหล่านี้ และพฤติกรรม "ที่ควรจะเป็นไป" ของชนชั้นเหล่านี้แต่ก็มักจะต้องเผชิญกับความ เป็นจริงว่าพฤติกรรมทางชนชั้นมิได้เป็นไปตามหลักของลัทธิเสมอไป³⁸

มีการวิจัยมากมายที่ระบุว่า การสื่อสารแบบตัวต่อตัวภายใต้บรรยากาศเป็นกันเองของ กลุ่มปฐมภูมิ (เช่น ครอบครัว เพื่อนเล่น เพื่อนบ้าน) จะสามารถชักจูงบุคคลได้ดีกว่าการสื่อสารแบบอาศัยสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ การศึกษาวิจัยทางด้านกระบวนการสังคม ประกิตต่างก็สนับสนุนคำกล่าวนี้อย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว นับได้ว่าเป็นแหล่งที่เกิดของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้มาซึ่งความเชื่อต่าง ๆ และความจงรักภักดีทั้งหลาย เป็นสิ่งที่เด็กได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว เราสามารถจะมองเห็นได้ชัดเจนว่า ในสหรัฐอเมริกา ความคิดความเชื่อทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการนิยมนิเทศการเมืองของพ่อแม่และบุตรมีความสัมพันธ์กันสูงมาก กล่าวคือ หากพ่อแม่นิยมนิเทศการเมืองใด บุตรก็มักจะนิยมนิเทศการเมืองนั้นด้วย การที่เด็กอเมริกันมีแนวโน้มที่จะนิยมชมชอบหรือไม่นิยมชมชอบนิเทศการเมืองใด เป็นสิ่งที่เด็กเรียนรู้จากบิดามารดาของตนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พ่อแม่ของเด็กอเมริกันยังมีอิทธิพลต่อการสร้างแรงจูงใจในการเข้ามีส่วนร่วม ทางการเมืองของเด็กอีกด้วย

ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง และการกำเนิดและเปลี่ยนแปลงของความรู้ หัสนคติ ค่านิยม บุคคลิภาพทางการเมืองของบุคคลนั้น Michael Rush และ Phillip Athoff ได้วิเคราะห์และสร้างเป็นแผนภูมิไว้ดังนี้

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.



รูปที่ 1.3 แผนภูมิแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสังคมประกิตจากแนวคิดของ Rush Michael และ Athoff Athoff

ที่มา : Michael Rush and Phillip Athoff, Introduction to Political Sociology (Great Britain : Western Printing Serviced Press, Ltd., 1979), p.16.

จากแผนที่ที่ Rush และ Athoff เสนอไว้ จะเห็นว่า บุคคลแต่ละคนถูกแวดล้อมด้วยสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว ระบบการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มทางศาสนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มนันทนาการ และสื่อมวลชน เป็นต้น กลุ่มทางสังคมเหล่านี้ต่างก็อยู่ในระบบการเมือง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสถาบันนั้น ๆ ด้วย สถาบันทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่สถาบันทางสังคมเหล่านี้ส่งผ่านข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เข้าสู่การรับรู้ของบุคคล โดยผ่านเข้าทาง "ฉากของการรับรู้" (perceptual screen) ซึ่งข้อมูลข่าวสารนั้นเอง จะเป็นประสบการณ์ใหม่ของบุคคลและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ค่านิยม และทัศนคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการกำหนดบุคลลิกภาพของบุคคล

อนึ่ง ภาพจำลองนี้ เป็นการสมมุติว่าสภาวะต่าง ๆ หยุกหนึ่งอยู่กับที่ แต่ตามความจริงแล้ว องค์ประกอบทุกส่วนในสังคมมีการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจึงเกิดขึ้นตลอดเวลาตลอดชีวิตมนุษย์³⁹ คราพบใดที่สถาบันทางสังคมยังส่งผ่านข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เข้าสู่การรับรู้ของบุคคลนั้น

ขั้นตอนของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง

Lucian W. Pye ได้แยกแยะขั้นตอนการเกิดขึ้นของกระบวนการสังคมประกิตออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ⁴⁰

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁴⁰ Lucian W. Pye, Politics, Personality, and Nation-Building : Burma's Search for Identity (New Heaven: Yale University Press, 1965), pp. 44-48.

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนเริ่มแรกสุดที่เมื่อคนเริ่มเกิดมาจะได้รับการอบรม ชัด-
 েলা หรือชี้แนวทาง (orientation) ให้เข้าสู่ความมีสภาพเป็น "มนุษย์" ในสังคม ขั้น
 ตอนนี้สถาบันที่มีอิทธิพลมากที่สุดในฐานะที่เป็นตัวการของการให้การอบรมชัด-
 เลา (socializing agents) ก็คือ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา จุดประสงค์สำคัญของ
 ขั้นตอนนี้ก็คือตัวการในการให้การอบรมและชัด-
 เลา จะให้การอบรมชี้แนวทาง เพื่อให้
 มนุษย์เรียนรู้วิถีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น ขั้นตอนแรกนี้จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐาน
 ของกระบวนการสังคมประภิต

ขั้นตอนที่ 2 มนุษย์เริ่มมี "เอกลักษณ์ส่วนบุคคล" (personal identity) ใน
 ขั้นตอนนี้เริ่มมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานกระบวนการรับรู้ (cognitive process) และ
 นอกจากนั้นประสพการณ์เริ่มมีอิทธิพลหล่อหลอมในจิตใจสำนึก และยังมีส่วนกำหนดเป็น
 โครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่กระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง (poli-
 tical socialization process) มนุษย์ที่ผ่านมาถึงขั้นตอนนี้เริ่มมีความตระหนัก
 (awareness) ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมการเมืองเริ่มผ่านเข้ามา
 ทางตัวการของกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง และเข้ามากระทบฉากของการรับ
 รู้ หล่อหลอมทำให้เกิดบุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวมนุษย์ ทำให้มนุษย์เริ่มมีความคิด
 พินิจพิเคราะห์ (judgment) ในทางการเมืองขึ้น

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นขั้นตอนที่กระบวนการสังคมประภิตทางการเมืองได้สร้าง
 ความรู้สึกนึกคิดในทางการเมืองอย่างมาก จนกระทั่งทำให้มนุษย์เกิดความกระตือรือร้น
 (active) ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมืองซึ่ง Pye เรียกขั้นตอนนี้ว่า
 "political recruitment"



ผลของกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง

(The effects of political socialization)

กระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง จะมีผลต่อการสร้าง หรือเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกภายในจิตใจหลายประการ เช่น ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง ความรู้สึกมี ประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกจงรักภักดีต่อระบอบการเมือง ซึ่งเป็นความรู้สึกต่างๆ ภายในจิตใจซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางการเมืองให้ปรากฏ โดยปกติ ทัวไปดูเหมือนว่า กระบวนการสังคมประภิตจะมีผลในเชิงอนุรักษ์ระบบระเบียบทางการเมืองที่เป็นอยู่ "ในขณะนั้น" แต่อย่างไรก็ดี ไม่จำเป็นเสมอไปที่กระบวนการสังคมประภิต จะต้องเป็นไปในทางที่จะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง ในบางกรณีกระบวนการ สังคมประภิตทางการเมือง อาจจะเป็นแหล่งหรือต้นกำเนิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เป็น ไปได้เสมอ ที่เชื่อมต่อกันระหว่างสิ่งใหม่กับสิ่งเก่าถูกทำลายลงในระหว่างกระบวนการถ่าย หอดทัศนนะ ทำให้ ความรู้สึกนึกคิด จากชั่วอายุคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ทั้งนี้อาจมีบุคคลที่อยู่ใน ชั่วอายุคนหนึ่ง จงใจที่จะปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนในอีกชั่วอายุหนึ่งด้วยค่านิยมที่แตกต่าง ออกไปอีกได้⁴¹ เมื่อใดก็ตามที่ชั่วอายุคนใหม่ได้รับประสบการณ์ใหม่ (ค่านิยมใหม่) ซึ่งแตก ต่างออกไปจากชั่วอายุคนเดิม เมื่อนั้นกล่าวได้ว่า เชื้อของการเปลี่ยนแปลงได้ เกิดมีขึ้นแล้ว

ระบอบการเมือง (Political System)

โดยที่การศึกษาถึงความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะได้ แยกประเด็นการศึกษาออกเป็น ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบ การเมือง ดังนั้นจะขออธิบายโดยสังเขปถึงระบบการเมืองเสียก่อน

⁴¹Alex Inkeles, "Social Change and Social Character: The Role of Parental Mediation," Journal of Social Issues, Vol.11, No.2 (1955).

ส่วนประกอบของระบบการเมือง

เดวิด อีสตัน⁴² แบ่งองค์ประกอบของระบบการเมืองออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. **ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority)** ได้แก่ รัฐบาล นักการเมือง ระบบราชการ สถาบันต่าง ๆ ทางทหารปกครอง เช่น สถาบันนิติบัญญัติ ตุลาการ
2. **ระบอบการปกครอง (political regime)** คือ ระบอบการเมืองการปกครองรูปต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตย เผด็จการ การปกครองโดยทหาร
3. **ประชาคมการเมือง (political community)** คือ กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันมีความรู้สึกภักดีต่อหน่วยการเมืองหน่วยเดียวกัน เช่น รู้สึกว่าเป็นคนไทยอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ ศาสนา แตกต่างกันหรือไม่ก็ตาม

นิยามปฏิบัติการของความไว้วางใจทางการเมือง

และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง

1. **ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง** ความไว้วางใจต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง ดูได้จาก
 1. ความรู้สึกว่าคุณคนในรัฐบาล นักการเมือง เป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์สามารถไว้วางใจได้
 2. ความรู้สึกที่รัฐบาลดำเนินนโยบายทุกอย่างเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเสมอ
 3. ความรู้สึกของประชาชนว่ารัฐบาลมีเจตนาดีต่อประชาชนเสมอ
 4. ความรู้สึกว่าคุณคนในรัฐบาลและนักการเมืองส่วนใหญ่ทำงานหนักเสียสละเพื่อประเทศชาติ

⁴² สนใจศึกษารายละเอียดได้จาก David Easton, The Political System (New York : Alfred A. Knopf, 1953).

5. ความรู้สึกที่ข้าราชการส่วนมากมีความซื่อสัตย์ สามารถวางใจได้
6. ความรู้สึกของประชาชนว่าข้าราชการส่วนใหญ่ ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดเพื่อประโยชน์ สุขของประชาชน

ความไว้วางใจต่อระบอบการปกครอง คุณได้จากความรู้สึกของประชาชนว่า ระบอบการปกครองปัจจุบันสามารถอำนวยประโยชน์ให้ตนเองได้ แม้บางครั้งหากประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ก็เป็นเพราะรัฐบาล นักการเมือง หรือข้าราชการ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่ใช่เพราะระบอบการปกครองไม่ดี

ความไว้วางใจต่อชุมชนการเมือง คุณได้จากความรู้สึกว่า การรวมตัวเป็นส่วนหนึ่งของชาติทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตน ดีกว่าที่จะแยกตัวออกไปเป็นชาติใหม่หรือไปรวมกับชาติอื่น

2. ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง คุณได้จากลักษณะต่อไปนี้

1. ความรู้สึกของประชาชนว่าตนเองสามารถมีสิทธิมีเสียงที่จะไปกำหนดได้ว่า รัฐบาลจะทำอะไร
2. ความรู้สึกมาก่อนที่รัฐบาลจะทำอะไรลงไป ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน
3. ความรู้สึกของประชาชนว่ากิจกรรมทางการเมือง เป็นเรื่องสำคัญและต้องอยู่ในความรับผิดชอบของตนเองด้วย
4. ความรู้สึกของประชาชนว่าตนเองสามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการให้รัฐบาล หรือทางราชการรับฟังและตอบสนองได้

ชนชั้นนำในหมู่บ้าน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ชนชั้นนำในหมู่บ้านหมายถึง บุคคลผู้มีคุณสมบัติประการใด ประการหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ได้รับสิทธิอำนาจ (authority) ให้ปกครองดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและดูแลการพัฒนาภายในหมู่บ้านตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน

2. เป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดของชาวบ้านสูง คือเป็นคนที่ชาวบ้านไว้วางใจให้ตัดสินใจตัดสินใจของชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น พระสงฆ์ในหมู่บ้าน หัวหน้าของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งคนชั้นนำในหมู่บ้านทั้งสองประเภทนี้อาจเป็นคน ๆ เดียวกันหรืออาจเป็นคนละคนก็ได้

การเลือกตัวอย่างคนชั้นนำในหมู่บ้าน

เนื่องจากคนชั้นนำในหมู่บ้าน จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ คนชั้นนำซึ่งมีมาจากอำนาจตามกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ได้แก่คนชั้นนำในหมู่บ้าน โดยตำแหน่งทางราชการ และคนชั้นนำในหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ เป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชนในหมู่บ้านค่อนข้างสูง ดังนั้นต้องใช้วิธีการคัดเลือก 2 วิธี คือ⁴³

1. วิธีการพิจารณาจากตำแหน่ง (positional technique) คือการสำรวจ ตำแหน่งที่เป็นทางการในหมู่บ้าน ได้คนชั้นนำในหมู่บ้านจากการคัดเลือกโดยวิธีนี้ ดังนี้ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ อีก 7 คน ผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอีก 2 คน

2. วิธีการพิจารณาจากชื่อเสียง (reputational technique) วิธีนี้ ถือว่าคนที่ชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน โดยการมอบความไว้วางใจในการตัดสินใจปัญหา ของชุมชน คือคนเมืออำนาจในชุมชนนั้น วิธีการคือ ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 25 ของครัวเรือนทั้งหมด คือ 22 คน แล้วถามว่าหากเขาประสบปัญหาที่แก้ไขไม่ได้เขาจะไปปรึกษากับใคร คำตอบที่ได้เป็นร้อยละเรียงตามลำดับดังนี้

- | | |
|---|-----------|
| 1. ผู้เฒ่าคนหนึ่งของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี) | ร้อยละ 54 |
| 2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง | ร้อยละ 23 |
| 3. ผู้ใหญ่บ้าน | ร้อยละ 19 |
| 4. พระสงฆ์ | ร้อยละ 4 |

⁴³ รายนามของวิธีการคัดเลือกคนชั้นนำในชุมชน ดูได้จาก Michael Aiken and Paul E. Mott, (eds.), The Structure of Community Power (New York : Random House, 1970), Part IV, pp. 191-358.

หมู่บ้านที่เป็นเขตอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) หมายถึง หมู่บ้านซึ่งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) มีความเห็นว่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์แล้ว⁴⁴ ซึ่งกอ.รมน. กำหนดให้เป็นหมู่บ้าน"สีแดง"โดยใช้เครื่องชี้วัด ดังนี้

1. การจัดตั้งของ ผกค. เข้มแข็ง
2. การศึกษา (ตามหลักสูตรประถมศึกษาของรัฐบาล) เป็นไปตามยะถากรรม หรือ ผกค. อาจจะบังคับให้ปิดโรงเรียน
3. ไม่มีคดีย่องร้อง
4. การทำบุญกุศลน้อยลง
5. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเข้าไปได้ยาก (มักจะมีการปะทะกับกำลังติดอาวุธของ ผกค. ซึ่งเคลื่อนไหวอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน)

⁴⁴ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน แบ่งหมู่บ้านออกเป็น 5 ประเภทตามระดับความเข้มข้นของการปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังนี้

1. หมู่บ้านสีเหลือง (คอมมิวนิสต์ยังไม่สามารถขยายอิทธิพลเข้าไปได้)
2. หมู่บ้านสีเขียว (คอมมิวนิสต์เริ่มเข้าไปสัมผัส)
3. หมู่บ้านสีชมพู (คอมมิวนิสต์จัดตั้งแกนแล้ว)
4. หมู่บ้านสีแดง (ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์)
5. หมู่บ้านสีแดงเข้ม (เขตปลดปล่อยหรือฐานที่มั่นของคอมมิวนิสต์)

รายละเอียดศึกษาได้จาก เอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตรความมั่นคงของชาติของกองทัพบกที่ 2 ส่วนหน้า (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์, 2524), หน้า 83-85 และมีชัย นกุลกิจ, บุญปลุก ส่วนพงษ์, การทำงานมวลชน (กรุงเทพมหานคร: ศิริชัยการพิมพ์, 2528), หน้า 28.

ปัญหาการวิจัย

1. ระดับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างของการศึกษา ต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority) ต่อระบอบการปกครอง (political regime) และต่อประชาคมการเมือง (political community) ในระยะที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีปฏิบัติการอย่างรุนแรง ทั้งทางการเมืองและการทหาร(พ.ศ. 2519-2524) เหมือนหรือแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประสบปัญหาความแตกแยกในพรรค และมีการออกมามอบตัวของผู้ร่วมขบวนการเป็นจำนวนมาก จนทำให้ปฏิบัติการทั้งทางทหารและทางการเมืองของพรรคฯ ลดลงจนเกือบเรียกได้ว่า ไม่มีเลย (พ.ศ. 2525-2526)
2. มีปัจจัยอะไรบ้างที่กำหนดระดับของความรู้สึกทั้งสองนี้

สมมุติฐานการวิจัย

จากการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเหตุผลต่าง ๆ แล้วสามารถกำหนดสมมุติฐานในการวิจัยได้ดังนี้

1. ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ความไว้วางใจทางการเมือง (ทั้งต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง ต่อระบอบการปกครอง และต่อชุมชนการเมือง) และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ของชนชั้นนำในหมู่บ้าน จะมีระดับต่ำ
2. ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2526 ความไว้วางใจทางการเมือง (ทั้งต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง ต่อระบอบการปกครอง และต่อชุมชนการเมือง) และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านจะสูงขึ้นกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524
3. ปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับของความไว้วางใจทางการเมืองคือ ประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการแจกจ่าย แบ่งปัน ผลผลิตของระบบ ฯ (outputs) ซึ่งเป็นประโยชน์ และสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนในหมู่บ้านที่ศึกษา พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของระบบ ได้แก่ ข้าราชการ และนักการเมือง ซึ่งเป็นตัวกลางในการส่งผ่านผลผลิตของระบบฯ มาสู่มือชาวบ้านประกอบด้วยกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจาก พลท. และจากฝ่ายรัฐบาล ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

4. ปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับของความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างของการศึกษาคือ กระบวนการสังคมนิยมทางการเมืองในพื้นที่ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของพคท. คือกระบวนการสังคมนิยมทางการเมือง (political socialization) ที่ประชาชนได้รับจากฝ่าย พคท. และฝ่ายรัฐบาล

การเลือกตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

1. การเลือกตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (nonprobability sampling) เป็นการเลือกอย่างจงใจ (purposive sampling) โดยเลือกอำเภอหนึ่งหนึ่งของจังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่จะศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ

1.1 เป็นพื้นที่ซึ่งมีคุณสมบัติที่ต้องการศึกษา คือเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลายหมู่บ้าน

1.2 ผู้วิจัยรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองระดับสูง ของอำเภอที่เลือกศึกษาซึ่งเชื่อว่าจะสามารถลดความหวาดระแวงในเจตนาของผู้วิจัยได้ นอกจากนี้ยังสามารถขอร้องมิให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว เข้ามาควบคุมการดำเนินงานวิจัย อันจะทำให้สภาพแวดล้อมในการวิจัยไม่เป็นธรรมชาติ

2. การเลือกตัวอย่างโดยวิธีความน่าจะเป็น (probability sampling) ผู้วิจัยใช้วิธีจับฉลากในการเลือกหมู่บ้านที่ทำการศึกษา แต่ไม่อาจเปิดเผยชื่อหมู่บ้านให้ทราบได้เพราะต้องการรักษาจรรยาบรรณของผู้วิจัย ซึ่งควรปกป้องบุคคลที่ให้ข้อมูลโดยไม่ทราบว่าเขากำลังให้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวิจัย⁴⁵ จากอันตราয়อันอาจมีขึ้น จากทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์ และ/หรือฝ่ายรัฐบาล

⁴⁵ ผู้วิจัยเชื่อว่า ไม่อาจทำการวิจัยที่สำคัญนี้ได้เลย หากบอกผู้ให้ข้อมูลว่ากำลังทำวิจัยเรื่องนี้.

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประ-
สิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำ ของหมู่บ้านซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทยในจังหวัดสกลนครในช่วงปี พ.ศ.2519-2524 และในช่วงปี พ.ศ.2525
-2526

2. การศึกษาความไว้วางใจทางการเมืองในงานวิจัย จะศึกษาความไว้วาง
ใจทางการเมืองต่อองค์ประกอบของระบบการเมืองทุกส่วน (ตามแนวคิดของเดวิด อีสตัน)
คือ

- ก. ความไว้วางใจทางการเมืองต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง
(political authority)
- ข. ความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบอบการปกครอง (political
regime)
- ค. ความไว้วางใจทางการเมืองต่อชุมชนทางการเมือง (political
community)

วิธีการรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามจะวัดตัวแปร 2 ตัว ใน 2 ช่วง
เวลาเพื่อเปรียบเทียบกัน ช่วงเวลาแรกเป็นช่วงที่ พคท. กำลังเติบโตใหญ่อย่างเต็มที่ คือ
ช่วงปี พ.ศ.2519-2524 และอีกช่วงหนึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่ผู้ร่วมขบวนการ พคท.
จำนวนมากออกมามอบตัวกับฝ่ายรัฐบาล (พ.ศ.2525-2526) ในแต่ละช่วงเวลาจึงจำเป็นต้อง
ต้องมีวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวัดตัวแปรที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพความจำเป็น นอก
จากนั้นยังต้องศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เท่าที่จะพึงหา
ได้

สำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมี
ประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านที่ศึกษาในอดีต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้

2 วิธีการ คือวิธี การสัมภาษณ์ผู้ที่เคยอยู่ในช่วงเวลานั้น ทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลและภาคเอกชนที่ได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสพื้นที่ดังกล่าวในช่วงเวลานั้น และวิธีการหาข้อมูลหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาพิจารณาประกอบกัน

ส่วนการเก็บข้อมูลในช่วงภายหลังจาก พคท. เริ่มลดบทบาทและอิทธิพลในหมู่บ้านที่ทำการศึกษาลง ผู้วิจัยจะเลือกใช้วิธีการสังเกตการณ์ ซึ่งแม้จะเป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูล ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และกินเวลานานกว่าวิธีการรวบรวมข้อมูลแบบอื่น ๆ แต่เชื่อว่าน่าจะเหมาะสมกับการศึกษาในหัวข้อของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้การสังเกตการณ์เป็นเครื่องมือ นั้น ฆานุชญาวิทยาและนักสังคมวิทยาซึ่งเป็นต้นแบบของวิธีการศึกษาดังวิธีนี้ ได้แบ่งการสังเกตการณ์ในทางสังคมศาสตร์ ออกเป็นประเภทต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น

Ralph Thomlinson⁴⁶ แบ่งการสังเกตการณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม วิธีนี้ผู้สังเกตการณ์เองเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม หรือสถานการณ์ที่ตนศึกษา
2. การสังเกตการณ์อย่างมีระบบ เป็นการเฝ้าสังเกตการณ์โดยไม่เข้าร่วมในเหตุการณ์ที่ศึกษา เช่นสังเกตดูการเดินสวนสนาม สังเกตภาวะผู้นำในกลุ่มเด็กเล่น วิธีนี้เป็นการสังเกตด้วยความระมัดระวัง โดยผู้สังเกตภาวะผู้นำ ในกลุ่มเด็กเล่น วิธีนี้เป็นการสังเกตด้วยความระมัดระวัง โดยผู้สังเกตบันทึกเวลา ตัวบุคคล กฎเกณฑ์ แรงจูงใจ ความยึดมั่น วัตถุประสงค์ ฯลฯ ไม่ว่าจะมิตัวแปรอะไรที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบสมมุติฐาน ปกติสถานการณ์ที่สังเกตจะเป็นอิสระจากอิทธิพลของผู้สังเกต แต่วิธีนี้ก็มีข้อจำกัดในบางสถานการณ์ศึกษาลำบาก เช่น การจลาจล ผู้สังเกตต้องเข้าไปถึงก่อนที่การจลาจลจะเกิดขึ้น

⁴⁶Ralph Thomlinson, Sociological Concepts and Research

(New York : Random House, 1965), pp. 45-46.

3. การสังเกตการณ์ในห้องปฏิบัติการ เป็นวิธีสังเกตการณ์ในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น อาจใช้ห้องมองผ่านกระจกได้ด้านเดียว ซึ่งผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว วิธีนี้ดีเพราะถ้าสังเกตโดยตรง ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวอาจบิดเบือนพฤติกรรมได้ แต่ถ้าผู้ถูกสังเกตไม่ทราบว่าคุณสังเกตก็แสดงพฤติกรรมไปตามธรรมชาติ

เมื่อพิจารณาวิธีการสังเกตการณ์ที่กล่าวถึงข้างต้น เพื่อคัดเลือกวิธีการใดวิธีวิธีการหนึ่งมาใช้หาข้อมูลวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) จะเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด สำหรับการเก็บข้อมูลงานวิจัยชิ้นนี้ ทั้งนี้ เพราะหัวข้อเรื่องที่ศึกษาเป็นเรื่องที่อ่อนไหว (sensitive) ทางการเมือง จนผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาสัมภาษณ์โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย หรือหากผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ก็อาจทำให้ผู้ถูกวิจัยเกิดความไม่ไว้วางใจในเจตนาของผู้ศึกษาได้

การกำหนดบทบาทของผู้วิจัย ในการทำการเก็บข้อมูล
โดยอาศัยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

Bedford Junker ได้แบ่งบทบาทของนักวิจัยซึ่งหาข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภทคือ⁴⁷

1. การเข้าร่วมโดยสมบูรณ์ (complete participant) การสังเกตการณ์แบบเข้าร่วมโดยสมบูรณ์นั้น ผู้ถูกสังเกตจะไม่วิวัดเลยว่าถูกสังเกตโดยผู้สังเกต จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ถูกสังเกตตามธรรมชาติ ผู้สังเกตสามารถเข้าถึงในทุกสถานการณ์

⁴⁷อ้างอิงโดย Severyn T. Bruyn, The Human Perspective in Sociology: The Methodology of Participant Observation (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Nall, Inc., 1966), pp. 15-16. และอ่านวยวิทย์ ชูวงศ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, 2519), หน้า 211-213.

การแสวงแสดงบทบาทที่เป็นหลักสำคัญของ เทคนิคนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาของตนเองของผู้วิจัย ซึ่งผู้ใช้วิธีนี้ในการศึกษาจะต้องระลึกรู้เสมอว่าตนเป็นคนอื่น โดยแสวงแสดงบทบาทของคนอื่นที่ตนเอง เป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสมกับสังคมที่จะเข้าไปศึกษา ถ้าผู้เข้าร่วมพยายามเป็นตัวของตัวเองก็จะทำให้ผู้ถูกสังเกตเกิดความสงสัย และพยายามตีตัวออกห่างจากผู้วิจัย

2. การสังเกตการณ์ร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ (participant as observer) วิธีนี้โดยรากฐานแล้วเหมือนการเข้าร่วมโดยสมบูรณ์ แต่แตกต่างกันที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่าตนถูกสังเกต ผู้วิจัยจึงต้องแก้ปัญหาการแสวงแสดงบทบาท โดยผู้สังเกตต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลโดยใช้เวลา อาจสังเกตแบบเป็นทางการ เช่น วิธีแบบสัมภาษณ์ หรือสังเกตการณ์อย่างไม่เป็นทางการ ในระยะแรก ๆ ผู้ถูกสังเกตอาจรู้สึกไม่สบายใจ แต่ความไม่สบายใจจะค่อย ๆ หายไปเมื่อตนเริ่มวางใจผู้สังเกตการณ์ แล้วจึงรวบรวมข้อมูล

3. การสังเกตการณ์ในฐานะผู้เข้าร่วม (observer-as-participant) เทคนิคนี้ผู้สังเกตการณ์เข้าไปสังเกตแบบเป็นทางการในระยะสั้น ๆ และหิวเหิน เทคนิคนี้อาจทำให้ผู้ถูกสังเกตเข้าใจผิดได้ ปัญหาของวิธีนี้คือการแนะนำตนเองเพราะผู้สังเกตการณ์จะพบคนหลายคนในระยะเวลานั้น

4. การสังเกตการณ์โดยสมบูรณ์ (complete observer) เทคนิคนี้ผู้สังเกตการณ์จะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ถูกสังเกตเลย ผู้สังเกตจะสังเกตผู้ถูกสังเกตโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากผู้สังเกตไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ถูกสังเกต จึงอาจเข้าใจผู้สังเกตผิดก็ได้

ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ในการศึกษาเรื่องที่มีความอ่อนไหวทางการเมือง เช่น หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ วิธีการศึกษาที่ดีที่สุด คือ วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยใช้บทบาทการเข้ามีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (complete participant) ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะแสดงบทบาทเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยที่อาสาสมัครมาสอนหนังสือในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศูนย์โภชนาการเด็กเล็ก) ของหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะเป็นบทบาทที่เห็นว่าจะสามารถทำให้ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจและเชื่อใจได้ง่าย นอก

จากนั้นการแสดงบทบาทเป็นครูสอนหนังสือเด็กเล็กซึ่งมีหลักสูตรการสอน และเวลาการสอนที่ไม่เคร่งครัด แน่นนอนนั้น จะทำให้ผู้วิจัยมีเวลาที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับชั้นชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านโดยทั่วไป ได้มากกว่าการแสดงบทบาทอื่น

อย่างไรก็ตาม แม้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยวิธีการเข้าร่วมโดยสมบูรณ์จะมีข้อดีหลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังมีจุดอ่อนซึ่งต้องพึงระมัดระวังหลายประการ จุดอ่อนเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้ขณะที่ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์ ทั้งที่อาจไม่มีเจตนาให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามสังวรถึงจุดอ่อนเหล่านี้ เพื่อให้เกิดการผิดพลาดคลาดเคลื่อน ในการศึกษาให้น้อยที่สุด จุดอ่อนดังกล่าวได้แก่

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยนักวิจัยเข้าไปแสดงบทบาทในกลุ่มที่ศึกษาอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาด เรียกว่า "ผลเนื่องจากการควบคุม" (control effect) กล่าวคือ การที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มอาจมีผลต่อเนื่องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของส่วนต่าง ๆ ของกลุ่ม จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มด้วย พฤติกรรมของสมาชิกของกลุ่มจึงไม่เป็นไปตามสภาพธรรมชาติ⁴⁸

2. ข้อผิดพลาดอาจเกิดขึ้นได้อีกประการหนึ่ง คือ "ผลเนื่องจากทัศนคติที่อคติ" (biased viewpoint effect) การที่นักวิจัยเข้าไปแสดงบทบาทมักจะจำกัดความเข้าใจในสถานการณ์ที่ศึกษา ทัศนคติของนักวิจัยอาจมีอคติได้หลายทางเช่น ถ้านักวิจัยแสดงบทบาทหนึ่งก็จะเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทนั้น ๆ เท่านั้น ถ้านักวิจัยเป็นมิตรกับสมาชิกบางคนอาจทำให้ขาดการติดต่อกับสมาชิกอื่น ๆ⁴⁹

3. เมื่อนักวิจัยเข้าร่วมในกลุ่มมากขึ้นอาจขาดวัตถุวิสัย (objectivity) ในการรวบรวมข้อมูลกล่าวคือนักวิจัยอาจแสวงหาศักดิ์ศรี หรือโอ้อวดตนเองในกลุ่ม แทนที่จะมุ่งสังเกต พฤติกรรมของบุคคลอื่น เช่น แสดงความเสียใจต่อโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มจนลืมบันทึกการสังเกต หรือเมื่อเรียนรู้พฤติกรรมของกลุ่มมากขึ้น มักมองเห็นทุกสิ่งทุก

⁴⁸Matilda White Riley, Sociological Research: A Case Approach (New York: Harcourt, Brace and World, 1963), p. 71.

⁴⁹Ibid.

อย่างเป็นทางการไปหมด ซึ่งอาจทำให้มองข้ามข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญ หรือน่าสนใจ⁵⁰

4. ข้อมูลมีปัญหาค้านความเชื่อถือได้ ความเชื่อถือได้หมายถึงสามารถวิจัยซ้ำได้โดยผลออกมาเหมือนกันถ้าได้ผลออกมาเหมือนกันมากเพียงใด ผลงานยิ่งถือเป็นวิทยาศาสตร์เพียงนั้น แต่เมื่อใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เป็นการยากที่นักวิจัยจะวิจัยซ้ำ เป็นครั้งที่สองได้ เพราะประสบการณ์ ของนักวิจัยในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นลักษณะพิเศษสำหรับนักวิจัยผู้เดียว ทั้งนี้เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและสมาชิกของกลุ่มขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและบุคลิกภาพเฉพาะตัวของนักวิจัย⁵¹

5. มีทางเป็นไปได้ที่นักวิจัย "แสดงได้ไม่ดี" เมื่อนักวิจัยแสดงบทบาทของกลุ่มก็มีโอกาสที่จะถูกจับได้ นักสังคมวิทยาบางท่านถือว่า การไม่เปิดเผยถึงความสนใจของนักวิจัยให้กลุ่มทราบถือว่าเป็นสิ่งที่ผิด ในแง่ของจริยธรรมในการวิจัย จึงควรบอกให้กลุ่มที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาทราบไว้ แต่บางท่านเห็นว่าไม่ผิด เพราะไม่ได้ทำอะไรเป็นผลร้ายต่อผู้ถูกสังเกตการณ์ ดังนั้น ถ้านักวิจัยเชื่อว่า เขาสามารถได้ข้อมูลที่ดีที่สุดโดยวิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมก็ควรจะทำ ปัญหาไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่นักวิจัยจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเอง เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาข้อโต้แย้งดังกล่าว⁵²

การรวบรวมข้อมูลในการทำการวิจัยครั้งนี้ จึงมีทั้งการประยุกต์วิธีการศึกษาของนักมานุษยวิทยาคือ ใช้วิธีการสังเกต ใต้วามและการบันทึก ในระหว่างที่เข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ทำการศึกษานับบทบาท (Role) ผู้สอนหนังสือให้แก่เด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่นาน 3 เดือน (ตุลาคม-ธันวาคม 2526) การสัมภาษณ์เพื่อ

⁵⁰William J. Goode and Paul K. Hatt, Methods of Social Research (New York: McGraw-Hill Book Company, Inc., 1952), p.122.

⁵¹อานวยวิทย์ ชูวงศ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, 2525), หน้า 207.

⁵²Goode and Hatt, Methods of Social Research, pp. 144-145.

หาข้อมูลนอกเหนือจากการใช้วิธีสังเกตการณ์ กระทำโดยไม่ใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้เพื่อป้องกันการระวางสงสัยในเจตนาของผู้วิจัย

ในบางตอนผู้วิจัยได้อัดเทปบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์บางคน โดยมีให้ผู้ถูกถามรู้ตัว คำถามที่ใช้สัมภาษณ์แม้จะมีได้ออกมาในรูปแบบสอบถาม แต่ก็ได้กำหนดเค้าโครงของคำถามเอาไว้ในใจ คำถามต่าง ๆ แบ่งเป็น

ก. คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร (demographic variables) เช่น อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพครอบครัว

ข. คำถามเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ จำนวนที่ดินถือครอง ค่าใช้จ่าย อาชีพหลัก อาชีพรอง การไปทำงานต่างถิ่น

ค. คำถามเกี่ยวกับการสื่อสาร หรือช่องทางรับข่าวสาร เช่น การรับฟังวิทยุ สถานีที่รับฟังได้ สถานีที่ชอบฟัง การอ่านหนังสือพิมพ์ คอลัมน์ที่ชอบอ่าน การได้รับเอกสารโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ จากกลุ่มหรือพรรคการเมือง การรู้จักนักการเมือง ความไว้วางใจต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ได้แก่ ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority) ระบอบการปกครอง (political regime) และประชาคมทางการเมือง (political community) รวมทั้งคำถามที่วัดความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy)

จ. คำถามเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม และศาสนา เช่น ความคิดความเชื่อในทางสังคม การเข้าอบรมลูกเสือชาวบ้าน หรือ หสภช. เป็นต้น

ขั้นตอนการเข้าไปสังเกตการณ์

1. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยแสดงความจำนงว่าจะขอเข้ามาทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าวไปให้แก่นายอำเภอ โดยผู้วิจัยจะสวมบทบาท (assume role) เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย มาช่วยสอนหนังสือที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้านในช่วงปิดภาคเรียน และได้ขอร้องมิให้เจ้าหน้าที่ของทางราชการคนใดแสดงว่ารู้จักและคุ้นเคยกับผู้วิจัย ทั้งนี้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด

2. ผู้วิจัยได้เข้าไปหมู่บ้านเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2526 โดยเข้าไปแนะนำตัวกับผู้ใหญ่บ้านก่อน ผู้ใหญ่บ้านได้ทราบจากทางอำเภอแล้วว่าผู้วิจัยจะเข้ามาสอนหนังสือแก่เด็กในหมู่บ้านผู้วิจัย เชื่อว่าผู้ใหญ่บ้านเชื่อว่าผู้วิจัยจะมาทำหน้าที่สอนหนังสือจริง ผู้ใหญ่บ้านได้ชวนผู้วิจัยให้นอนที่บ้านตน แต่ผู้วิจัยแสดงความประสงค์จะนอนที่วัดซึ่งตั้งอยู่ปากทางเข้าหมู่บ้านและขอให้ผู้ใหญ่ช่วยพาไปฝากฝังพระที่วัด ให้ผู้วิจัยได้พักอาศัยตลอดระยะเวลาที่อยู่ในหมู่บ้าน เจ้าอาวาสก็ทราบล่วงหน้าว่าผู้วิจัยจะมาสอนหนังสือในหมู่บ้าน และยินดีที่จะให้ที่พักพร้อมอาหารทุกมื้อ

3. ผู้วิจัยใช้เวลาตอนเย็นหลังจากเลิกสอนหนังสือในช่วงระยะ 2 สัปดาห์แรกในการเยี่ยมชม เยียนทำความเข้าใจกับชาวบ้าน พบชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน สามารถเข้าใจภาษาไทยภาคกลางได้ดีแต่ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยภาคกลางไม่ได้ โดยในระยะแรกเริ่มทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุในหมู่บ้านก่อน ผู้วิจัยได้ขอฝากตัวเป็นลูกเป็นหลานของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ซึ่งก็ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี ในวันแรกที่เข้าไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความสนใจผู้วิจัยมาก ได้เข้ามาซักถามผู้วิจัยและผู้ใหญ่บ้านว่า ผู้วิจัยมาทำอะไรในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ตอบให้ทราบว่า จะมาช่วยสอนหนังสือให้เด็กเล็ก (ก่อนวัยเรียน) ขอให้ส่งลูกหลานมาเรียนด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่เรียกผู้วิจัยว่า ครู ตั้งแต่บัดนั้นมา นับเป็นการยอมรับสถานะภาพของผู้วิจัย ผู้วิจัยสังเกตว่ามีเพียงคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านเท่านั้น ที่ไม่ค่อยพูดคุยกับผู้วิจัย ผู้วิจัยมีความรู้สึกว่ กลุ่มหนุ่มสาวเหล่านั้นหลายคน ยังไม่แน่ใจนักว่าผู้วิจัยเข้ามาในหมู่บ้านด้วยสาเหตุอะไรแน่

4. ผู้วิจัยได้ทำการสอนเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่มีชาวบ้านทั้งวัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุประมาณ 5-6 คนมาเรียนทุกวัน ผู้วิจัยได้สอนเด็กร้องเพลง และให้ขนมซึ่งเตรียมมาแก่เด็กเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ผู้ปกครองของเด็ก ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับครูซึ่งสอนอยู่ที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน 4 คน โดยแจ้งให้ครูเหล่านั้นทราบเหมือนกับที่บอกกับชาวบ้าน ทราบจากครูผู้หญิงคนหนึ่งว่า กลุ่มวัยรุ่นหมู่บ้านส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ได้เลยเนื่องจากโรงเรียนเคยหยุดสอนระยะหนึ่งในช่วงเวลา ซึ่งผลกค. มีปฏิบัติการอย่างรุนแรงในบริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้านนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นช่องทางที่จะสัมพันธ์กับคนกลุ่มวัยรุ่นในหมู่บ้านโดยได้แจ้งกับผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านที่ผู้วิจัยรู้จัก ว่าผู้วิจัยยินดีจะสอนหนังสือให้กับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ โดยจัดหลักสูตรเร่งรัด เพียงหนึ่งอาทิตย์ก็สามารถอ่านหนังสือได้ ผู้สมัครเรียนประมาณ 10 คน การสอนหนังสือแก่กลุ่มหนุ่มสาวนี้ ทำให้ผู้

วิจัยมีโอกาสได้ทำความรู้จักสนิทสนมกับคนกลุ่มนี้เพิ่มขึ้น ผู้วิจัยสังเกตว่าหลังจากได้มาเรียนหนังสือกับผู้วิจัยแล้ว คนกลุ่มนี้มีท่าทางที่เป็นมิตรกับผู้วิจัยมากขึ้น กล่าวพูด กล่าวแสดงออก เวลาที่ผู้วิจัยออกไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านเวลาเย็น ๆ คนหนุ่มสาวให้ความสนิทสนมด้วยอย่างมาก โดยเฉพาะหลังจากที่ได้เรียนหนังสือไปแล้วประมาณ 1 สัปดาห์ และเชื่อว่าชาวบ้านโดยทั่วไปยอมรับบทบาท (role) ของผู้วิจัย สังเกตจากคำที่ใช้เรียกผู้วิจัยว่า "ครู"

5. ผู้วิจัยได้ใช้เวลาตอนเช้าของทุกวันรับประทานอาหารเช้าร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งหลักกันนำเอาอาหารมาถวายพระโดยแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 7-8 บ้าน นำอาหารมาถวายพระทุกวัน วันละกลุ่มโดยชาวบ้านจัดเวรกันว่าวันไหน คัมไหนดินวันที่เอาอาหารมาถวายพระซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้พูดคุยกับหัวหน้าครัวเรือนของทุกบ้านได้

6. ในระยะ 3 สัปดาห์แรก ผู้วิจัยมิได้พูด หรือถามปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากเกรงว่าชาวบ้านจะระแวงเจตนาของผู้วิจัย แต่หลังจากสัปดาห์ที่ 3 ผู้วิจัยเริ่มรู้สึกที่ชาวบ้านมีความรักและไว้วางใจผู้วิจัยมาก จึงเริ่มชวนชาวบ้านพูดคุยถึงเรื่องสถานการณ์ทางการเมืองซึ่งมีส่วนกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ เช่น คูดึง เรื่องเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างฝ่าย พคท. กับฝ่ายรัฐบาล โดยแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยเป็นคนกรุงเทพฯ มิได้อยู่ในหมู่บ้านนี้จึงไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง อยากจะทราบข้อมูลไว้ระดับความรู้ ชาวบ้านส่วนใหญ่เต็มใจเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงเหตุการณ์การต่อสู้ในอดีตระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย รวมทั้งกล้าแสดงความรู้สึกของตนต่อสถานการณ์ในช่วงเวลาที่มีการต่อสู้นั้น ผู้วิจัยได้พยายามตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้านด้วยตนเอง และตรวจสอบกับข้อมูลของทางราชการซึ่งผู้วิจัยได้จาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องถิ่น

7. ในขณะที่อยู่ในหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานตามประเพณีทุกอย่างที่มีในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในหมู่บ้าน เช่น พิธีทำบุญวันออกพรรษา การชมมหรสพซึ่งทางฝ่ายปฏิบัติการจิตวิทยากองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสกลนคร นำมาฉาย รวมทั้งได้พยายามหาเวลาในวันหยุดจากการสอนหนังสือ ไปเที่ยวพูดคุยกับชาวบ้านที่ไร่นาในลักษณะที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด การสัมภาษณ์ในลักษณะดังกล่าว (โดยไม่มีแบบสอบถาม) ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นออกมาให้ผู้วิจัยทราบ

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำเอา เอกสารที่เกี่ยวข้องจาก แหล่งต่าง ๆ มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ที่สำคัญคือข้อความในใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อ ทางการเมือง ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และใบปลิวตอบโต้ของฝ่ายรัฐบาล ซึ่งแจกจ่ายในพื้นที่ที่ทำการศึกษาเพื่อสื่อสาร (message) ของทั้งสองฝ่ายในกระบวนการ สังคมประเพณีที่กระทำต่อชาวบ้านในหมู่บ้านที่ศึกษา

ประวัติผู้วิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เน้นหนักการใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา ซึ่งได้แก่ การ ออกไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่เป็นตัวอย่างของการศึกษา เพื่อสังเกตพฤติกรรมของคนกลุ่ม นั้นในแง่มุมที่ต้องการทราบ วิธีการดังกล่าวมีจุดอ่อนที่มักถูกนำมากล่าวเสมอ คือ มีลักษณะ ความเป็นอัตวิสัยสูงและข้อสรุปที่ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาดังกล่าว มักเกี่ยวกับภูมิหลังและ โลกทัศน์ของผู้วิจัย ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยไม่มีเจตนาดังนั้น เพื่อให้ผู้อ่านงานวิจัยขั้นนี้ได้ทราบข้อมูล ซึ่งอาจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาผลการสังเกตการณ์และข้อสรุปของผู้วิจัย จึงขอ กล่าวถึงประวัติส่วนตัวของผู้วิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยเกิดเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2498 ที่จังหวัดธนบุรี เป็นบุตรชายคน โต มีน้องสาว 2 คน บิดารับราชการเป็นอาจารย์ ระดับ 8 โรงเรียนของกรมสามัญศึกษา แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร มารดาเป็นครู ระดับ 5 โรงเรียนของกรุงเทพมหานครแห่ง หนึ่ง ผู้วิจัยได้ย้ายติดตามบิดามารดา ไปอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จนอายุประมาณ 4 ขวบ จึงย้ายกลับมาศึกษาที่กรุงเทพฯ พร้อมกับบิดา มารดา เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียน เทพศิรินทร์ แล้วเข้าศึกษาต่อที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาการปก- ครอง ระหว่างศึกษาได้ทำกิจกรรมนักศึกษาโดยได้ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภานิสิตในปี พ.ศ. 2519 เป็นกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์ พ.ศ. 2520 สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2521 แล้วสอบเข้ารับราชการเป็นอักษรเลขจังหวัด (เลขานุการผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม) ขณะอยู่จังหวัดนครพนม ได้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายกิจการพลเรือน กองอำนวยการ รักษาความมั่นคงภายในจังหวัดนครพนม (กอ.รมน.จว.น.พ.) จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2525 จึงย้ายไปเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน (ทำหน้าที่อักษรเลข) สำนักงาน

2525 จึงย้ายไปเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน (ทำหน้าที่อักษรเลข) สำนักงานจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ. 2527 ย้ายไปดำรงตำแหน่งนักข่าว สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร จนถึงปี 2528 โอนไปเป็นปลัดอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมต่อมาอีก 1 เดือน จึงย้ายมาดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอเมืองนครพนมจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถฟังภาษาอีสาน ออกเกือบหมดทุกคำพูด และสามารถพูดภาษาอีสานได้บ้าง

ก่อนเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน ผู้วิจัยเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในอดีต จากการอ่านและการอภิปรายของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในช่วงปี 2518 - 2519 ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับแนวทางการใช้ความรุนแรงเข้าปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ปัญหาการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ เป็นปัญหาซึ่งมีความซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับทั้งการเมืองภายใน และการเมืองระหว่างประเทศ การแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ด้วยการใช้ความรุนแรง จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปราบปราม และทำให้ปัญหาขยายตัวใหญ่ขึ้น ผู้วิจัยเชื่อว่าการปราบปรามคอมมิวนิสต์น่าจะเริ่มต้นด้วยการ พิจารณาแก้ไขปัญหาที่เปรียบเสมือนเชื้อที่อ่านวยให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ สามารถยกมาปลุกกระดิ่งมวลชน เพื่อหาการสนับสนุน ที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการถูกทอดทิ้งขาดการเหลียวแล ความไม่เป็นธรรมในการกักขังเงินและการเช่าที่ดินทำกิน รวมทั้งการปฏิบัติตนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย